

MARULIĆEV LJETOPIS X.
(RUJAN 1997. – KOLOVOZ 1998.)

Mirko Tomasović

IX. 97.

I na početku X. *Marulićeva ljetopisa* potužit ću se, uobičajeno, na nedovito izlaženje časopisja, ali i popuniti neke praznine u vlastitom preglednom praćenju. U *Hrvatskoj prosvjeti* iz 1937. pozor mi privukla bilješka iz broja 5 (str. 239) *Marulićevi talijanski soneti* urednika časopisa Ljubomira Marakovića, kojom se upozoruje javnost da je Mirko Deanović objavio dva Marulićeva soneta (*Due sonetti inediti di Marco Marulo*, *Giornale storico della letteratura italiana*, vol. CVIII, Torino). Indikativan mi je, naime, Marakovićev sud o tome zašto hrvatski renesansni pjesnici nisu pisali hrvatske sonete, iako su bili vješti talijanskima; po njemu su ovi Marulićevi soneti: »Ponovni dokaz kako je dvanaesterac naših petrarkista stih suvremene narodne poezije i kako oni osjećaju da je on srastao s našim jezičnim ritmičkim osjećajem.« U istomu je godištu *Hrvatske prosvjete* (br. 9–10) i studija Mirka Cerovca *Utjecaj rimske književnosti na epiku Marka Marulića* (str. 406–414), koja mi je svojedobno koristila, dok su Marulove relacije s antičkim pjesmotvorima bile manje istražene.

U *Dubrovniku* (br. 1, 1995., str. 149) u studiji Rafa Bogišića *Baldo Bogišić i književnost* nađoh podatak da je Ivan Kukuljević Sakcinski g. 1868., kad je pripremljao prvo kritičko izdanje Marulićevih hrvatskih tekstova, zaiskao pomoć od B. Bogišića, koji je Kukuljeviću poslao popis Marulićevih djela u bečkim knjižnicama. Držim da je upravo B. Bogišić javio Kukuljeviću da je vidio primjerak *Evangelistara* iz 1501., inače u dosadašnjoj literaturi višekratno spominjan, a još neidentificiran. *Zadarska smotra* (br. 4–6, 1996., str. 481), ispunjena građom s Trećeg skupa namijenjena mjesnim govorima zadarskog kraja (*Domaća rič* 3), donosi i pjesmu Rafaela Božića *Slika moje domovine* iz 1992. gdje susrećem i stihove:

*Volin te i branin
tebe Hrvatska*

*Uz pomoć Radovana, Jurja, Marulića,
Reljkovića i Vitezovića*

Pozorno sam bogme, pročitao studiju Antuna Cvitanića *Marulićeva oporuka u svjetlu nasljednopravnih odredaba Splitskog statuta* u Zborniku radova Pravnog fakulteta u Splitu (br. 3–4, 1996., str. 265–278), iako sam laik za pravo. Istaknuti stručnjak utvrdio je da je Marulićeva oporuka iz 1521. u nasljednopravnoj dimenziji ovisna o Splitskom statutu iz 1312. Iz samih formulacija u oporuci, prema sudu prof. Cvitanića, dade se naslutiti da je Marulić ili završio pravoznanstvo ili bio nadprosječno obaviješten o pravnim pitanjima.

Tekar u rujnu stiže mi travanjsko–lipanjski broj *Mogućnosti* (br. 4–6, 1997.) s dvama priložima akademika Radoslava Katičića. Prvi je *Prigodno slovo* pri polaganju vijenca na Marulićev grob dana 21. travnja 1997., a drugi popratna riječ na predstavljanju Glavičićeva *Marulićeva latinskog rječnika* dva dana poslije. Isti časopis u srpanjsko–kolovoško–rujanskom trobroju (br. 7–9, str. 20–23) donosi govore s predstavljanja Književnog kruga na Književnom petku, održanom 16. svibnja 1997. u Zagrebu. Za naš je predmet znakovit tekst Bratislava Lučina pod naslovom *Marul preči od sviju*, gdje se sažeto govori o marulološkim djelatnostima u okrilju Kruga. Dojmljivi su napori splitskoga Književnoga kruga, ali bez pomoći splitskoga gradskoga kruga neke se elementarne teškoće svladati ne mogu. Mislim na prostor za Marulianum. Pa, dok Braco drži kičeno slovo, ja mu za podporu slažem ovaj dvostih:

*Tako stoje stvari: MARUL od svih preči!
O, gradski glavari: djela, ne tek riječi!*

Dobrotom Josipa Meštrovića dobio sam ediciju, krasno opremljenu, *Prix Marulić* (Prvi međunarodni festival igrane i dokumentarne radio–drame, Hvar, travanj 1997.), što ju je objavila Hrvatska radio–televizija. Urednici su kataloga Madame Nada Zoričić i Hrvoje Ivanković, a ja sam na zamolbu urednika Dramskoga programa Hrvatskog radija gospodina Meštrovića napisao kratki portret Marka Marulića na jednoj stranici (engleska verzija str. 6, francuska 46, hrvatska 84).

Tijekom ljetnih mjeseci marljivo sam radio na knjizi o hrvatskoj književnosti XIX. stoljeća, jer bih uskoro trebao rukopis uručiti nakladniku. U prelistavanju starih časopisa zaustavih se na jednoj referenciji o Ivanu Trnskomu. Zašto baš na njegovom opusu? Zato što me jedna ljepolika koncertna pjevačica zamolila da joj pomognem u pripravljanju koncerta hrvatskih skladbi iz prošlog stoljeća na tekstove naših pjesnika, a tu je Ivan cavaliere Trnski bez premca. No, velevrijedni Trnski, neumorni pjesnik i prepjevatelj, »dotaknuo« se i Marulića. Preveo je Marulićevu poslanicu *Franu Natalisu Marka Marula*

elegija o smrti brata mu Valerija (Vienac, XXXIII, br. 47, Zagreb, 1901.). Trnski je naš zaslužni metričar, pa vrijedi citirati njegovu transpoziciju latinskoga elegijskog distiha:

*Silno se pečalih, oj Frane, s bratove smrti,
Suze za suzom kap kapala niz bled mi lik.
Od sve moje braće i dragih još prijatelja,
Kojim sam volio kad, najdraži bio mi on.*

Znakovito je da je Trnski svoj prepjev protkao romantičarskim leksikom, na način svoje poezije. Uz tu traduktološku tvrdnju, dodati je i opasku o Marulićevoj iskrenoj ljudskoj boli, izraženoj u poslanici prijatelju, koja se pak lijepo očituje u verziji Trnskoga. Šopov prepjev u umjetnoj čakavštini iz *Zbornika Marka Marulića* (Zagreb, 1950.) točniji je, vjerniji izvorniku, ali takve odlike ima u manjoj mjeri. Marulićeva pjesma je također refleks istinskoga prijateljstva s Natalisom, pa zavrijeđuje čuti i njezin dočetak:

*Utroh si suze, tugu izgnah duše iz moje,
Razlog me shrvaio tvoj, tvoj me osviestio svjet.
Boži nagradili trud ti tolik ljubavi bratske!
Ljepšu namakli ti kob, nego li udes je moj!*

Prijeđimo na dnevni tisak. *Večernji list* (31. kolovoza, str. 13) daje gotovo pola stranice prikazu vrijedne Marije Grgičević *Cahiers Croates* (1–2, Paris, 1997.). *Vjesnik* (2. rujna, str. 17) u recenziji dvobroja *Republike* (br. 5–6, 1997.) izdvaja u naslovu *Što Judita nije, a što jest*, raspravu podpisanoga auktora ovog ljetopisa *Marko Marulić i hrvatski pjesnici*. Recenzentica je Mirjana Dugađžija. Homo dalje! Mostarski *Horizont* (19. rujna 1997. str. 21) donosi prikaz Josipa Danolića rečenih *Cahiers croates*, koje je, kao što se spominju čitatelji prethodnoga godišta Ljetopisa, pripremila A.M.C.A. iz Pariza.

Dopisivanje! Vrli će čitatelj pogoditi iz prvog pokušaja, da će biti riječi o našem prijatelju, marulofilu, marulologu, marulomanu iz Grenoblea, sveučilišnom profesoru u mirovini Dragecu Beniću (pravim imenom: Charles Béné). Podeblja omotnica: neumorni profesor šalje mi preslike rukopisa dviju stranica djela sv. Franje Saleškoga (saint François de Sales) *Traité de l' Amour de Dieu*, za čim tragam od 1994. Pokušao sam doći do identifikacije u knjižnicama Zagreba, u Udinama. Nije mi bilo uspjelo. Na 29. stranici (Livre VII) Franjo Saleški govoreći o tome kako je svetački umro Beda Venerabilis citira Marulićevu *Instituciju* (V, 10), čini to i na str. 30., kad pripovijeda o svetom Ljudevitu (vidjeti Ljetopis, III, 98.). U knjizi Jacquesa de Vorainea *La Légende dorée* (Paris, Honoré champion Éditeur, 1997. pp. 13,23) spominje se Marulić, zapravo *Institucija* s referencijama na radove Charlesa Bénéa i Lea

Von den anderen hist. Mn. seien, v. den Kurzfasungen abgesehen, als weniger wichtige noch erwähnt: /Hrabanus Maurus, entstanden zw. 843 u. 854 (ed. J. MacCulloch. Th 1979 [CCM 4]). /Wandalbert v. Prüm, in Versen, aus dem Jahr 848 (ed. J. Dubois: AnBoll 79 [1961] 257–293). /Erchempert v. Montecassino (ed. U. Westerberg: Beneventan 9th Century Poetry. Sh 1957). /Notker der Stammler (ed. PL 131, 1025–1164). /Wolfhard v. Herrieden (beschrieben: AnBoll 17 [1898] 5–23). /Hermann der Lahme (ed. E. Dümmler. Gö 1885 [FDG 25]).

3. *Das M. Romanum* (MartRom). Gregor XIII. beauftragte Kard. G. /Sirleto, ein M. zu verfassen, das dann C. /Baronius bearbeitete u. herausgab (Ro 1583); am 14.1.1584 wurde es als offizielles M. der röm. Kirche vorgeschrieben. Es erlebte viele Auflagen u. Verbesserungen (bes. durch Benedikt XIV., 1748). Die Ausgabe des Jahres 1922 wurde stark kritisiert (ScC I [= 51] [1923] 198–210; AnBoll 42 [1924] 387–406); deswegen publizierten es die Bollandisten mit hist. u. krit. Anmerkungen (ActaSS, Propylaeum ad mens. dec. BI 1940).

Ausg.: Zu den im Text gen. Ausg. des MartSyr füge man hinzu: Ed. F. Nau: PO 10, 5–26 (mit lat. Übers.); ed. L. Duchesne – G. B. Rossi: ActaSS nov. II/I (1894) LI–LVI (mit griech. Übers.); M. Mariani: Breviarium syriacum. Ro 1956 (mit lat. Übers.); dt.: H. Lietzmann: Die drei ältesten Mn. Bn 1903, 1911.

Lit.: **DACL** 10, 2523–2619; **EC** 8, 244–258; **LThK** 7, 138ff. – **Quantin**; **Aigrain** 13–106; **B. Krusch**: Zur Afrallegende u. z. M. hieronymianum: Neues Archiv 24 (1899) 289–337; **J. Henning**: Kal. u. M. als Literaturformen: ALW 7 (1961) 1–44; **B. de Gauffier**: De l'usage et de la lecture de Martyrologie: AnBoll 79 (1961) 40–59; **J. Dubois**: Les martyrologes du Moyen Age latin. Th 1978, Erg.-H. 1985; **ders.**: Du Martyrologe d'Usuard au Martyrologe Romain. Abbéville 1990; **ders.**, **J.-L. Lemaître**: Sources et méthodes de l'hagiographie médiévale. P 1993, 103–134. **VICTOR SAXER**

Marucchi, *Orazio*, Archäologe, * 10.11.1852 Rom, † 21.1.1931 ebd.; Schüler G. B. de /Rossis, nahm seit 1872 an den Ausgrabungen in der Domitillakatakomben b. Rom teil. Seine erste persönl. Entdeckung war die Grufte des hl. /Valentin an der Via Flaminia; weitere Entdeckungen: die Grabstätte der hl. /Marcellinus u. Petrus an der Via Labicana, die Krypta der hl. /Felix u. Adactus in der Commodillakatakomben; in die Priszillakatakomben verlegte er den Ort, an dem Petrus gepredigt u. seinen ersten Sitz gehabt habe. In der klass. u. ägypt. Archäologie bewandert, publizierte M. Stud. u. Berichte über das Forum Romanum, über die röm. Obeliskens u. die Altertümer Palestrinas. Er war Skriptor an der Vatikan. Bibl., Leiter des Lateranums., Prof. am Kolleg der SC Prop., an S. Anselmo u. an der Staatl. Univ. La Sapienza. Als einer der Gründer des „Collegium Cultorum Martyrum“ war er jahrelang dessen Magister, auch Sekretär der Pontificia Commissione di Archeologia Sacra u. Mitgl. zahlreicher röm. u. anderer Akademien. Wegen des frühen Todes der anderen Schüler de Rossis galt er als der authent. Erbe des Großmeisters der chr. Archäologie, es fehlten ihm aber dessen geniale Intuitionen. Er war mehr ein begeisterter Vulgarisator als ein eigenständiger Lehrer der chr. Archäologie. Unter seinen Schr. sind zu vermerken: *Éléments* (später: *Manuel*) *d'archéologie chrétienne* (P 1900–03, Ro 1908, Ro 1933) u. sein *Manuale di epigrafia cristiana* (Mi 1910).

Lit.: **C. Cecchelli**: O. M.: Archivio della R. deputazione di storia patristica 52 (1931) 351ff. (Bibliogr.); **G. Mancini**: Bull. di filologia classica 37 (1931) n. 8; **E. Josi**: O. M.: Le catacombe romane. Ro 1933, VII–XV (posthum); **DACL** 10, 2619–38 (Bibliogr.). **VICTOR SAXER**

Marulić, *Marko* (Marcus Marulus Spalatenis), Humanist, Dichter u. geistl. Schriftsteller. * 18.8.1450 Split, † 5.1.1524 ebd.; Studium der Rechte in Padua; als Jurist in Split Mittelpunkt eines humanist. Kreises; verf. neben weitverbreiteten Erbauungsbüchern zwei an Vergil orientierte Bibelen, die lat. *Davidias* (um 1517; Erstdruck Zagreb 1954) u. die kroat. *Judita* (um 1501; Erstdruck V 1521; kroatisch-engl., ed. H. J. Cooper jr. NY 1991), der er die Bez. „Vater der kroat. Literatur“ verdankt. Seine ursprünglich im Kontext der Türkenkriege verf. WW wurden im Zug der Gegenreformation, teilweise in Übers., neu aufgelegt.

WW: De institutione bene vivendi per exempla sanctorum. V 1506 u. o. dt. K 1568. Dillingen 1583; Quinquaginta parabola. V 1510; Evangelistarum. V 1516 u. o.; Opera omnia. An 1601; GA: 14 Bde. Split 1984–95.

Lit.: **W. Baumann**: Die „Davidias“ des M. M. F 1984; **M. Tomasić**: M. M. Zagreb 1989; Colloquia Maruliana, 5 Bde. Split 1991–96; **KNLL** II, 284ff. **MIRCO TOMASOVIĆ**

Marutha, Bf. v. **Maipherqat** (Martyropolis; arab. *Mayyafārākin*), † vor 420; nahm an den Synoden v. Konstantinopel 381 (?), Side 382 u. an der /Eichensynode 403 teil; kam als ksl. Gesandter zweimal an den pers. Hof: 399–400 u. 409/410 (wobei er auf der Synode v. Seleukia-Ktesiphon die pers. /Kirche des Ostens reorganisierte u. die Akten der unter /Schapur II. Gemarterten sammelte). Das Verhältnis seiner *Hypomnemata der oriental. Martyrer, die im Osten Zeugnis gaben* z. Corp. der syro-pers. Martyrerakten (ed. S. E. Assemani: Acta sanctorum Martyrum orientalium et occidentalium, Bd. 1. Ro 1748, 1–210; AMSS 2, 57–396) ist fraglich. Authentisch sind viell. ein innerhalb der M. zugeschriebenen *Kanones* (CSCO 439f.) überl. *Tractatus de haeresibus* (O. Braun: De S. Nicaena Synodo. Ms 1898, 27f. 46–50; dazu A. Harnack: TU 19/1) u. eine *Homilia* in „*Dominican Novam*“ (ed. M. Kmoskó: OrChr 3 [1903] 384–415).

Lit.: **R. Marcus**: HThR 25 (1932) 47–73 (Vita BHO 720 [engl.]); **O. Braun**: Das Buch der Synhados. St.–W 1900, 6ff.; **J. Labourt**: Le christianisme dans l'empire perse sous la dynastie sassanide. P 1904; **Baumstark GS** 53f. 56 346 356; **Bardenhewer** 4, 381f.; **DThC** 10, 142–149; **J.-M. Voste**: OrChrP 12 (1946) 201–205 (M. u. Theodoros v. Mopsuestia); **Ortiz** 51–55 121 132 194; **G. Wiessner**: Zur Märtyrer-Überl. aus der Christenverfolgung Schapurs II. (AAWG. PH 67). Gö 1967; **A. Vööbus**: The canons ascribed to M. of Maipherqat (CSCO 439f.). Lv 1982; **W. Schwaigert**: Das Christentum in Huzistan. Diss. Mr 1989, 5 57 174. (ERNST HAMMERSCHMIDT)

Marutha, syrisch-orth. Metropolit v. **Tagrit**, * Šurzaq b. Ninive, † 2.5.649. M. wurde Mönch im Klr. Nardos, wechselte später jedoch aus dem Perser- in das byz. Reich u. studierte zehn Jahre lang im Klr. des Mär Zakkai b. Kallinikos. 628/629, z. Z. der Invasion des Sassanidenreiches durch Ks. /Hera-kleios, wurde er, inzwischen Mönch v. /Mär Mattai, z. Metropolit (v. /Maphrian) v. /Tagrit bestellt. Er wirkte als tatkräftiger Reformator u. Bauherr. Zu seinem literar. Nachlaß gehören eine *Anaphora* u. eine *Festpredigt zu Epiphania*. Eine M.-Biographie (PO 3, 61–96) schrieb sein Nachf. Denha († 660).

Ausg.: *Anaphora*: E. Renaudot: Liturgiarum Orientalium

Košute. Dobih od prof. Bénéa i preslike odgovarajućih stranica knjige Sachika Kusukawe *A Wittenberg University Library catalogue*, LP Publications Cambridge, 1997. sveučilišna knjižara imala je 1536. ove Marulove knjige za prodaju: *Evangelistarium* (Basel, 1519.), *De institutione bene beateque vivendi* (Basel, 1513.) Kako smo se i dogovorili na sastanku Inicijativnog odbora za podignuće spomenika Marku Maruliću u Zagrebu, održanomu 29. srpnja 1997., poslali smo hrvatskim dnevnicima (*Vjesniku*, *Večernjem listu*, *Slobodnoj Dalmaciji*, *Glasi Slavonije*) Natječaj za izradbu kiparskog rješenja spomenika velikomu hrvatskom književniku Marku Maruliću, koji je objavljen 13. rujna. Tekst je opsežit: sve je navedeno, program je natječaja oblikovao vrlo stručno Tonko Maroević uz asistenciju Venceslava Lončara, ja ga »lektorirao«, natječaj traje do 28. veljače 1998., ocjenjivački sud će do 31. ožujka reći svoj odabir i objaviti rezultate najkasnije do 4. travnja. Dok čitam taj oglas u *Večernjaku* (13. rujna, str. 31), zadovoljno si mrmljam: »Finalmente!«. Zovu me mnogi preko brzoglasa, veseleći se. Ja ipak velim: »Nije još sve gotovo!«

U mjesecu rujnu *Vjesnik* je objavio i moju recenziju dijela disertacije don Mladena Parlova *Il mistero di Cristo — modello di vita cristiana secondo Marco Marulić* (Romae 1997) u broju od 9. rujna, a na strani 16. (Vidi prilog 1)

X. 97.

Početkom listopada ja sam redovito u Splitu, na manifestacijama *Knjiga Mediterana*. To pak znači da ću se dotaći i zavičajnih Kučića, ove godine, kao i prošle, također Sinja i Vrlike. I bi tako. U četvrtak 2. listopada u palači Milesi jedan sam od predstavljača knjige cijenjene gospođe kolegice sveučilišne profesorice doktorice Dunje Fališevac (tako je oslovljujem službeno i svečano), koja se zove *Kaliopin vrt* (Književni krug, Split, 1998.). Htio sam na kraju predavanja darovati auktorici kitu cvijeća i reći: »Ovo poljsko cvijeće ubrah u prelijepom vrtlu Kaliope i njezinih posestrima.« Međutim, odustao sam, bojeći se da to ne bi narušilo ozbiljnost čina, na kojem se zbori o jednoj izvanrednoj monografiji o hrvatskoj epici, znanstveno podkrijepljenoj na najvišoj razini. U knjizi su i dvije studije odnoseće se na Marulića: *Prva hrvatska polemika o epu: »De raptu Cerberi« J. Bunića i »Dialogus de laudibus Cerberi« Marka Marulića te Figura u epu (Na primjeru Marulićeve »Judite«)*. Njihove domete zabilježio sam već u *Ljetopisu* (III: 93.), jer su u prvoj verziji već privukle moju pozornost.

Po povratku u Zagreb, primih od voditelja centra *Marulianum* gosp. Bratislava Lučina slijedeće pismo, datirano 7. listopada, koje donosim u Prilogu 2. U Zagrebu nisam dugo pribivao, jer sam se uskoro odputio na čuveni Sajem knjiga u Frankfurtu na Majni, da držim predavanje o portugalsko–hrvatskim književnim podudarnostima, što ne bi bilo vrijedno osvrta za ovu zgodu, da nisam na povratku u zrakoplovu sreo g. Srećka Lipovčana i s njim ugodno ćaskao. Ni to ne bi bila vijest za Ljetopis, da nismo u autobusu iz zračne luke do Autobusnog kolodvora u Zagrebu došli na Srećkovu novopokrenutu ediciju *Manualia universitatis* (ERASMUS naklada), te mu ja predložio upravo, kad

smo se vozili pokraj nove zgrade Sveučilišne i nacionalne knjižnice, ovaj naslov Charles Béné: *Les études maruliennes*. Srećko prihvatio, dogovorili se što tko valja napraviti. Pristanak auktora stigao je uskoro. Stigla mi i razglednica iz Korčule, gdje su kolege Darko Novaković i Bratislav Lučin na *Danima Cvita Fiskovića*. Ne bilježim to samo zbog činjenice što je pokojni Cvito zadužio marulologe, nego i zbog pridodatka na razglednici auktora Brace Lučina, ispisana poput Marulićeva metričkog četveroprega:

*I KORČULA IMA MARKA, POPUT SPLITA:
ZAJEDNIČKI NJIMA TEK JE (MOŽDA) KITAJ;
NIGDA MARKA SITA NAŠA DRUŽBA NIJE,
AL SAD POZOR PITA JAKOV BANIZIJE.*

Bravissimo! Tko kaže, da je dvostruko i četverostruko srokovani Marulov dvanaesterac izumro, iščeznuo iz pjesništva Hrvata? Zalud su ga romantičari izgnali u prošlom stoljeću, on se iznovice vraća, štoviše postaje sredstvom svagdanjega općenja.

U *Vjesniku* (16. listopada, str. 16) nahodim bilješku *Novi broj »Riječi«* (L. Sabolek). *Riječ* je časopis za književnost i kulturu Hrvata u Mađarskoj, a br. 2 iz 1997. objavljuje rad prijatelja Ištvanića (prof. István Lokös) pod naslovom *O mađarskoj recepciji Marulićevih djela*. Hoće li se naći koja dobra duša da mi pošalje taj broj *Riječi*? M. Grgičević u *Večernjem listu* daje osvrt na knjigu don Mladena Parlova, spomenutu u ljetopisu prošlog mjeseca (*»Talijski«* Marul, 19. listopada, str. 12.). Vanja Škrobica (*Hrvatsko slovo*, 31. listopada 1997., str. 18) u zanimljivom članku bilježi podatke i dojmove o Marulićevu grobu u crkvi sv. Frane u Splitu. To nije sve iz našega tiska, jerbo je *Vijenac* dan prije *Hrvatskoga slova*, to znači 30. listopada 1997. (str. 9) ustupio pola stranice Maruliću, točnije recenziji Dubravke Hranjec tromjesečnika *Cahiers croates*, što me jako veseli, jer će *spiritus movens et agens* tromjesečnika Maja Dolibić moći zabilježiti primjeren odjek u Domovini (recenzije u *Vjesniku*, *Večernjem listu*, *Slobodnoj Dalmaciji*, *Vijencu*, *Horizontu*, *Glasi Koncila...*).

Nisam, ljubezni štioče, tek tako g. Srećku Lipovčanu predložio kao izdavački projekt knjigu studija prof. Bénéa marulološke tematike. Tijekom listopada on je na Université Libre u Bruselju predstavio Marulićevo djelo i *Colloquia Maruliana*. U dalekom Japanu u gradu zvučna imena, tj. u Jokohami, izlazi časopis *Revue des Amis de Ronsard*, gdje će profesor objaviti rad o paraleli između literarne obradbe mitološkoga junaka Herkula kod Ronsarda i kod Marula. Poslao mi je prijatelj Benić i slijedeći zbornik *Studia varia bruxellensia ad orbem graeco-latinum pertinentia in honorem Alysi Gerlo* (Uitgeverij Peeters, Leuven, 1997), gdje je njegova rasprava *Thomas More polémiste dans la »Supplications des âmes«*, pp. 25–36. Tu dokumentira podudarnosti između citirane Moreove knjige i Marulićeva poglavlja o čistilištu u *Instituciji*.

Primih s veseljem od Vladimira Vratovića njegovu knjigu *Latinsko pjesništvo u Hrvata* (Zagreb, 1997.), koju je s mnogo mara priredio. Marulić je dostojno zastupljen: ulomcima iz *Davidijade* u prijevodu Branimira Glavičića (str. 70–105), glasovitom *Carmen de doctrina* (dosjetljivo je Vlado umjesto prijevoda stavio hrvatsku Marulovu verziju te pjesme, str. 106–107) i još jednim enigmatskim tekstom (str. 108–109).

XI. 97.

Kupio za starijega brata Marka *Danicu*, hrvatski katolički kalendar za 1998., god. 117, HKD Sv. Ćirila i Metoda (sv. Jeronim), te na str. 7 zapazio grb grada Splita i tekst: »...a tu je 1524. rođen i Marko Marulić...«. Rođen za rajsko slavlje, a tjelesno umro 1524. Pismo od 11. studenoga iz Meylana. Prof. Béné se potvrđuje kao pozorni čitatelj svega što se objavljuje o Maruliću, pa tako zamjećuje da je u godišnjaku *Colloquia Maruliana VI.*, str. 262 navedeno u prilogu, gdje se govori u kojim su gradovima tiskana Marulićeva djela, Budče, a treba još i Prag (1621.), te da valja ispraviti ime japanskoga grada, koji je Katsusa. »Grešnik« to rado čini, tj. ispravljam svoj propust. Vrijedni profesor u pismu od 23. studenoga šalje mi nacrt knjige, koju će na francuskom tiskati ERASMUS naklada (Srećko Lipovčan). Gotovo po običaju prilaže i jedan separat: *Marko Marulić et l'Angleterre des Tudors*. Studija mu je objavljena u publikaciji: EUROPA, Wiege des Humanismus und der Reformation, 5. Internationales Symposion der »Amici Thomae Mori« 20. bis 27. Mai 1955 in Mainz, 1997, Peter Lang, Frankfurt am Main, str. 141–157. *Studia Croatica*, revista de estudios políticos y culturales, XXXVIII, 3, 135, Buenos Aires, octubre de 1997, pp. 229–238, donose španjolski prijevod studije prof. Bénéa iz *Cahiers croates*, a na str. 228 i prijevod recenzije Vlatka Marića o pariškom časopisu, preuzetu iz *Glasa Koncila* od 10. kolovoza 1998. Drugi dio te studije *Marulić y Europa* susrest ćemo u slijedećem broju periodika (N° 136, 1998. pp. 13–23). Marulološki radovi prijatelja Benića na više jezika do sada su priopćeni u hrvatskim, francuskim, engleskim, njemačkim, talijanskim, nizozemskim, belgijskim zbornicima i časopisima. Gratias agimus amice Carole, etiam gratulationes facimus.

Dobri me ljudi (u ovom slučaju don Marin Škarica) obdarili zbornikom *U križu je spas* (u čast nadbiskupa–metropolita mons. Ante Jurića, Crkva u svijetu i Teologija u Splitu, 1997.), gdje je don Mladen Parlov zastupljen s prilogom *Uloga Svetoga pisma u duhovnosti Marka Marulića* (str. 267–280).

Čitatelj Ljetopisa izvrsna pamćenja sjetit će se da sam u Ljetopisu IV./94. spomenuo prozu Veljka Barbieria *Split, ispovijed staroga grada*, tiskanu u časopisu *Forum* 7–8, 1994. Isti auktor od te proze složio je knjigu *Split, roman staroga grada* (Zagreb, 1997.), u kojoj je i poglavlje *Marul i koloturnik*, str. 87–91. Barbieri romaneskno prepričava onu pripovijest o Marulićevoj kobnoj noćnoj pustolovini s Papalićem. Zgoda je, priznajem, zamamna, podatna za romanopisce, dramaturge, filmske scenariste, noveliste, pa je imala dugi vijek uporabe u hrvatskoj beletristici, ali je apokrifna, nevjerodostojna, kao što je to

već ustvrdio Luka Svilović u zadarskim novinama *La Dalmazia* (1846) Constatinieva konstrukcija iz 1732., utvrdio je kritički Svilović, mogla bi se dogoditi najranije oko 1600. Talijanski ju je putopisac pripisao Marku Maruliću, legendarnoj ličnosti, ne znajući da je on umro 1524. Davno opovrgnuta, znanstveno višekratno odbačena beletristička epizoda talijanskog literata i pustolova nije, kako misli g. Barbieri, izbačena iz Marulićeva životopisa »iz licemjerja«, nego zbog toga što nije i ne može biti točna, premda je zahvalna za obradbu. Inače, Marulićeva sklonost prema opisima ženske ljepote i petrarkistička u retorika u *Davidijadi*, *Juditi*, *Susani* bile su predmetom analiza ovoga ljetopisca. Otkriće erotskih epigrama na latinskom Darka Novakovića također je dalo nove argumente Marulićevoj humanističko–renesansnoj poetici.

Mladi kolega iz Osijeka Milovan Tatarin u knjizi *Od svita odmetnici* (Split, 1997.) opširno se bavi tekstovima Josipa Stojanovića (*Tužba duše i tila osuđena*, *Uspomena općenskoga suda*), i njihovim podudarnostima s Marulićevim skazanjima (str. 301–305, 365–367, 373–375) također. Stariji kolega akademik Rafo Bogišić u svoju knjigu *Zrcalo duhovno*, književne studije, Zagreb, 1997. uvršćuje *Dva zapisa o Marku Maruliću* (str. 28–42), prethodno objavljena u našem godišnjaku *Colloquia Maruliana* III i IV. Pojavljuju se, dakle, novi interpreti Marula, ne odustaju ni provjereni.

XII. 97.

U posljednjem mjesecu 1997. toliko sam se bavio temama oko Marulića. Da sam to vrijeme izravno utrošio na studiranje Marula, mogao sam napisati studiju od jedno trideset stranica. Nitko mi neće vjerovati, ali je tako. Bilo me na sastancima, pisah recenzije, držah predavanja; to bih prežalio, spada u moju marulološku vokaciju. No, jedno tri mjeseca poslije i nakon raspisa i objave Natječaja za spomenik Marku Maruliću u gradu Zagrebu počeli mediji razglabati na svoj način natječaj, koji će još potrajati do isteka veljače dođuće godine. Ta »intrigantna« tema kao da je zasjenila sve što se u kulturi danomice događa, čak i uvedbu famoznoga poreza, zvanoga PDV. Znate što me u toj halabuci iznenadilo? Što o Maruliću nitko ne vodi računa, ne veli koju dobru riječ za njegove zasluge i za bogomdano djelo za književnost i sudbinu Hrvata. Ne! Zbori se patetično i odriješno o sastavu Ocjenjivačkoga suda, visini nagrade umjetnicima, koji će dobiti izvedbu, osporava se raspisivaatelj natječaja, a to je grad Zagreb i nadležne mu institucije, javljaju se pojedinci i društvanca, koji su mramorkom šutjeli deset godina, od kada je zamisao o podignuću u javnosti. Valja sačuvati mir! Možda citirati Marulića (»Taščina, taščina i sve je taščina...«) ili mojega ljubimca Théa Gautiera:

Smrt bozima samim prijeti.

Stih međjutim koji vrijedi

nadživjeti

trajnošću će kip od mjedi.

A prosinac je zapravo počeo idilično. Gostovah u Rijeci na Kulturnoj tribini, koju organizira tamošnja Teologija s predavanjem *Europska recepcija Marka Marulića*. Puna dvorana klerika, još više laika. Ugodan boravak na Teologiji uz gostoprimstvo dr. Mile Bogovića. Stigli mi napokon izresci iz leksikona, koji izdaje Verlag Herder iz Freiburga (*Lexikon für Theologie und Kirche*, 1997., str. 1448), gdje je i petnaestak redaka o Marku Maruliću. U *Suvremenoj katoličkoj enciklopediji* (priredili Michael Glazier i Monika K. Hellwig, Laus, Split, 1998.) o Maruliću dvostruko više, a o njemu piše Drago Šimundža. Sve je sređeno oko Bénéove knjige *Les études maruliennes*, sunakladnik je Marulianum, što znači da na ediciji rade Srećko Lipovčan i Bratislav Lučin, te bih mogao prihvatiti koju god okladu da će se naći novac, da će edicija biti lijepo opremljena i dostojno predstavljena.

Već spomenuti dr. Drago Šimundža u raspravi *Ljubavni kanconijeri i pisni razlike ili petrarkistički i marulićevski model hrvatske renesansne poezije* (*Hrvatska revija*, god. XLVII, sv. 2, Zagreb, 1997., str. 294–302) razlikuje dva tematska područja u hrvatskoj poeziji XVI. stoljeća, tj. ljubavni i religiozni, koji se preklapaju kod pjesnika. To je istina, ali ih nije potrebno odvajati, jer je to zakonitost renesansnog doba. Sâm Petrarca, sinonim nove svjetovne lirike, tvorac je i uzbudljivih religioznih pjesama duboke pobožnosti. U poetiku petrarkiziranja spadaju pobožni uzdasi, vapaji, preokret ljubavi prema gospoји u hvalopjev Djevici Mariji (*donna — Madonna*). Sve je to lijepo vidljivo u naših ljubavnih pjesnika iz renesanse, jer su uvijek, dojedan od njih, davali oduška spiritualnim, religioznim nadahnućima, a s druge strane pobožni i bogoboјazni Marulić pisao je u mladosti ljubavne epigrame na latinskom, a vjerojatno i pjesni ljuvene na hrvatskom. Judita u Marulićevu spjevu u deskriptivnoj retorici mjestimično se čini kanconijerskom damom. U XVI. smo stoljeću, napetom vremenu, kad su pjesnici, intelektualci općenito, nastojali pomiriti kršćanstvo i humanizam, kristijanizirati renesansu »poganske« antike.

Podkraj rujna i početkom listopada tijekom boravka u Splitu i Sinju razgovarao je sa mnom kolega Josip Danolić, temeljito i opširno za *Večernji list*, koji je razgovor objavio tekar 21. prosinca (*Kulturni obzor*, br. 193, str. 1). Bilo je, dakako, pitanjâ o Marulu i mojih odgovora, među kojima i o podignuću spomenika u Zagrebu. Čini mi se da je moj odgovor na potonje pitanje bio preopširan, te se u objavljenoj verziji pojavila preoptimistična najava podignuća 22. travnja 1999. ispred stare Sveučilišne knjižnice u Zagrebu. U razdoblju od rujna do prosinca, naime, zaredale su kontestacije raspisa Natječaja, lokacije, članova ocjenjivačkog suda, itd. uz brojne dezinformacije. Pravi mi je melem prilog Tonka Maroevića u božićnjem broju *Slobodne Dalmacije* (str. 15) pod naslovom *Marul u metropoli*, gdje stručno, tečno i uvjereno neizravno opovrgnjuje spomenute kontestacije i vehementne napadaje. To i ja pokušajem u razgovoru s Madame Jelenom Mandić za *Novi list* (*Sjaj i sjena spomenika hrvatskom Danteu*, Rijeka, 29. prosinca 1997., str. 14–15), pozivljući se isključivo na dokumente, zaključke i zakonom propisanu proceduru, pozivljam se i na fotodokumentaciju

i stručnu elaboraciju postavljanja spomenika, spominjem da su tzv. podlogu načinili meritorne osobe (ing. Lončarić i dr. Maroević). To je riječki dnevnik korektno prenio, ali i Tonkovi i Tomasovići i Lončarići argumenti nisu važni, slabo su čujni ... It fama per Urbem!

Lijepa mi je okrepa stoga knjiga Luka Paljetka *Pjesni na dubrovačku* (Dubrovnik, 1997.), gdje zastajem na ciklusu *Poslanice*. Jedna je naslovljena ovako:

GOSPARV MARKV MARVLV SPLITJANINV
LVKO PALJETAK,
PVČANIN DVBROVAČKI,
PIŠE VRHV DIKE I SLAVE NJEGOVE
PJESNIČKE

A počinja:

*Faljenja ter dike Marulu gospáru!
Čuješ se na víke, u gizdavu žáru
U ovom staru gradu, vrtu muza,
Ki božjem je daru slika, ter Raguzá...
(str. 87)*

Svaka čast Luku na umijeću, na Marulovoj zamamnoj »kvadrizi«, na leksiku izbranom, pa ću mu, stoposto svjestan njegove nadmoći, ipak odgovoriti:

*EVALA, PISNIČE, I JA ĆU PROPIVAT.
LJETOPISAC KLIČE: L. PALJETAK VIVAT!*

Neka nam Bog poživi Luka Paljetka i Muzu mu nadahnicu, a opet ću podsjetiti na njegov marulološki obol, kad je svojedobno otkrio da znamenita *Molitva suprotiva Turkom* u akrostihu ima latinsku pobožnu i rodoljubnu poruku. Da je Luko istinski čitatelj Marulićevih hrvatskih pjesama, vidi se uzduž i diljem ove poslanice po intertekstualnoj joj sprezi s Markovom *Spovidi i Pokladom i Korizmom*. U poslanici, koja slijedi u knjizi, upućenoj Tonku Maroeviću, Luko, štoviše, rehabilitira Marulićev dvostruko srokovani dvanaesterac, te na taj način daje u praksi naznaku da su u hrvatskoj postmodernoj obnovljena oba lika tog stiha (sa četverostrukom i dvostrukom rimom). Pomislih: »Dobro bi se bilo pozabaviti tom pojavom«, što ću učiniti prvom zgodom, bili živi i zdravi. I u tom slučaju, valjat će naći vremena da se sjedne uz radni stol i mirno prione marulološkim temama. Uz sve druge poslove, dakako, jer sam se opet reaktivirao i dograbio prepjeva i to onih na stazi mladenačkih dana. Pripravljam antologiju francuskih pjesnika iz romantizma, gdje ću biti većinski prevoditelj, to znači da će moj vlastiti udjel biti barem 51%. Utonuo u Lamartineovu, Hugoovu, De Vignyeovu, Mussetovu i Nervalovu poeziju, tek ću u ožujku, po planu, zazvižducati: »Vraćam se, Marule, Tebi...« I

ne dam se smesti u planu, pa odbijam nagovore za razgovore u medijima o Marulovu spomeniku, izjavljujem se nenadležnim, što i jesam, nedostatno likovno obrazovanim, također, pa čak jednoj mladoj dami kažem: »Gospodična, dopustite, ispravak krivog navoda: nisam se u životu bavio, niti bavim, samo Marulićem, kojemu dika i čast, služba i družba, već i drugim srodnim djelatnostima, primjerice, prepjevao sam oko 33 tisuće stihova s romanskih jezika, a upravo sada nastojim tu brojku uvećati za još koju tisuću!«

Dakle, za mjesec siječanj i veljaču 1998. nagovješčujem stanovitu redukciju marulićevanja, uz napomenu one latinske iz Tome Kempenca: »Homo proponit, Deus disponit.«

I. 98.

Crnooka suradnica Ljetopisa kolegica Julijana Matanović, stručnjakinja za hrvatski povijesni roman, potrudila se preslikati nekoliko stranica iz slijedeće knjige: Dr. Fran Binički, *Ivan Hrvaćanin*, roman iz hrvatske prošlosti, Knjižnica dobrih romana, uređuje dr Josip Andrić, izdaje Hrv. knjiž. društvo sv. Jeronima, treće kolo, knjiga 12. Na 13. stranici romana Ivana Hrvaćanina napao je iz zasjede »zlikovac Meho« i pokušao ga ubiti udarcem bodeža prema srcu. Kad su mu suputnici pohitali u pomoć, on reče: »Pasja para! Slabe si sreće bio, Meho Sokoliću. (...) Na sreću nosim uza se knjižicu *Od naslidovanja Isukrstova*, što ju je istumačio iz latinskoga naš vrijedni pjesnik i moj prijatelj Marko Marulić. Žao mi je, što je onaj zlotvor rasjekao njezine korice. (...) Bodež se okliznuo od knjige i ogrebao mi malo kožu.» Romanopisac govori o Marulićevu prijevodu knjige *De imitatione Christi* Tome Kempenca, koji je sve do nedavna ostao u rukopisu. Fran Binički ga tu spominje kao tiskanu knjigu!

Antonella Borgo recenzira *Cahiers croates* u *Bollettino di studi latini*, Anno XXVII — fascicolo II, Luglio – Dicembre 1997, Loffredo editore, Napoli, 1997, p. 688. Rukoljub Antonelli. Recenzija moje knjižice o Maruliću na francuskom našla se u slijedećoj ediciji: *La renaissance, l'humanisme et la Réforme* (France du centre et du sud-est), N° 45, Décembre 1997, Numéro spécial RONSARD, pp. 128–129, Saint-Etienne, 1997. Piše je poznati stručnjak za XVI. stoljeće Henri Weber vrlo pregledno i sadržajno, a završuje tvrdnjom da je književno djelo Marka Marulića pokazatelj »prisne sprege hrvatskog nacionalizma i katoličke vjere«. Što gospodina Francuza upućuje na taj zaključak? To što je Marcus Marulus opisivao pustošenje Hrvatske od osmanlijske sile i što je u *Poslanici papi Hadrijanu VI.* pozivao na »križarski rat« protiv te sile. U *Mogućnostima*, br. 10/12, 1997. vidim raspravu dr. Mate Suića o Marulićevoj polemici kojeg je podrijetla sveti Jeronim, što će biti tiskana uz Marulićev spis, kad dođe na red u Sabranim djelima. Drago mi je što se taj ugledni hrvatski povjesnik i moj bivši dekan uključio u naš projekt. Rasprava je temeljita i opsežna (str. 228–241). U istom broju *Mogućnosti*, evo već deveti put redimice, pojavljuje se *Marulićev ljetopis*, str. 242–286.

Još jedan »žuti karton« Natječaju za spomenik Marku Maruliću, sada od Društva arhitekata iz Zagreba. Društvo se zgraža što su nagrade prevelike (prvonagrađeni će umjetnik dobiti 70.000 kuna), a ja si mislim: »Pa svi plaću i nariču, da su kulturnjaci i umjetnici slabo plaćeni. Kaj ne? Ali, kad nagradu treba dobiti netko izvan njihova užeg kruga, onda je taj preplaćen ... Sedamdeset tisuća kuna valjda zaslužuje kipar prvonagrađenik za spomenik rodonačelniku hrvatske književnosti, koji je uz to kipario i slikario, tj. Marku Maruliću? Vode li gospoda računa o dostojanstvu lika i spomenika? Ne vode. Loše su obaviješteni očigledno, pa im je svejedno. Kao uredni čitatelj sportskih glasila znadem dobro da veći iznos dobiju pri podpisu ugovora ne samo nogometaši iz nižih razreda natjecanja nego i košarkaši B PEPSI- lige...« Uzbibanost javnosti oko Spomenika potaknulo je urednicu kulture u dnevniku *Vjesnik*, prof. Vesnu Kusin, da porazgovara sa mnom o toj vrućoj temi. Kolegica Kusin se jedina primjereno pozabavila temom kao sugovornica, pogledala što piše u natječaju, uvodnim tekstom prezentirala stručno »slučaj« i postavila mi sukladna pitanja. Na početku sam zamolio da mi se dopusti slijedeća »disgresija«: »Već desetak godina, od 1989., u javnosti je prisutno pitanje podignuća spomenika Marku Maruliću u Zagrebu. U tom razdoblju o ocu hrvatske književnosti stekli smo nove spoznaje, otkriveni su mu zagubljeni tekstovi... Bilo je i onoga što bi se novinarskim rječnikom kazalo *senzacionalnog*... Sve je to bilo dosta hladno popraćeno u medijima, u nekima sasvim bešćutno. Sada se to stubokom promijenilo, pojavilo se naglo zanimanje, ali ne za književni lik Marka Marulića, nego za njegov spomenik u glavnom gradu Hrvatske, dapače, da budem iskren, ne toliko za spomenik, koliko, primjerice, za svotu koju će dobiti nagrađeni radovi za sastav ocjenjivačkog suda...« Na kraju sam pridometnuo: »Ja nisam samo promicatelj tog spomenika, ni samo marulolog opće prakse...« Moram priznati da je Madame Kusin napravila lijepu prezentaciju teme, tekstom, razgovorom i grafičkim priložima, samo me naslov malo »štrecnuo«, jer glasi *Hoće li Marulić opet na čekanje?* (*Vjesnik*, 19. siječnja 1998., str. 22) Dan poslije *Slobodna Dalmacija* (str. 22) prenosi odgovor na prvo pitanje iz *Vjesnika*. Dragi čitatelji, vjerujem da vam je dosta ovih natuknica o Marulićevu spomeniku u Zagrebu. I meni je bilo, jer sam se u jednom času našao bez mira i pokoja. Svjestan da je Inicijativni odbor radio uredno, pravno, kolegijalno, podpomognut stručno, da će isto tako proslijediti i Ocjenjivački sud, te da sam ja samo jedan od članova časnoga odbora i suda, zanemarih polemike i pozive, jer nisam dokon čovjek niti mogu pod mišku naslagati hrpu novina, pa ih iščitavati koliko mi se sviđa, ter se vratih svojim obvezama, radnim poslovima i zadatcima. Natječaj istječe zadnjim danom veljače... Ipak mi nadolazila misao: »Mili Bože, što će tada biti, kad se budu nagrađeni znali.« Eto neopazice skrenuh u junački, bolje reći guslarski, deseterac umjesto Marulova otmjena dvanaesterca s dvostrukim ili četverostrukim prelijevom od rima. Valjda su na to utjecale folklorne konotacije i vibracije u načinu i slogu unaprijednoga osporavanja Spomenika.

II. 98.

Zimski su praznici, a ja naumih tijekom njih završiti i predati nakladniku dva rukopisa, neodnoseća se na Marulića. Čini se da se naum u potpunosti ostvariti ne će, jer i ovaj mjesec stiže mi toliko pisama, poziva, koji ne trpe odgodu i to u svim dekadama tekuće veljače. Svrstat ćemo ih u četiri temeljne skupine, a možda će biti i proširbe na koju podskupinu.

Pismo tajnika Papinskoga vijeća za kulturu patra Bernarda Ardure, s nadnevkom od 28. siječnja 1998., stiglo mi u ruke 17. veljače. Simpozij o Marku Maruliću na Gregoriani održat će se od 26. do 28. studenoga ove godine. Ja sam prijavio temu *Marulić i hrvatska književnost*.

Pisma Bratislava Lučina, voditelja Marulianuma, dohode mi ovaj mjesec učestalo, od 5. veljače pa dalje. U pismu od 9. veljače ima i prilog, preslik iz posljednjeg sveska *Humanistica Lovaniensia*, vol. XLVI — 1997, Leuven University Press, str. 403, gdje je u Bibliografiji zabilježena pojava moje knjižice o Marulu na francuskom jeziku. U pismu od 19. veljače također preslik iz novoizšlo periodika *Bollettino di studi latini*, Anno XXVII — 1997, Loffredo editore, spomenut u Ljetopisu prethodnog mjeseca, donosi sadržaj *Colloquia Maruliana VI*, te u posebnoj rubrici po auctorima sve priloge objavljene u *Cahiers croates* i navedenom svesku našeg godišnjaka. U pismu od 18. veljače čitam podnesak g. voditelja Marulianuma splitskomu gradonačelniku, u kojem stoji: »Želimo Vas izvijestiti da nam je 9. veljače prof. dr. Mirko Tomasović uputio pismo iz kojega Vašoj pozornosti podastiremo slijedeći ulomak...« Vidi, vidi. Točno, kako sam i pisao, sa svim mojim pravopisnim i jezičnim osobitostima (Prilog 3). Poštovanog ću čitatelja Ljetopisa obavijestiti, ako do zaključenja ove građe (do 1. rujna), bude ikoji odziv na apel gg. Nenada Cambia i Bratislava Lučina.

Dopisivanje na relaciji Zagreb – Meylan – Zagreb – Split zbog nužnih predradnji za objavljivanje knjige prof. Bénéa. Braco (Lučin) je sunakladnik i auctor predgovora, Srećko (Lipovčan) glavni nakladnik, ja sam glavni savjetnik i auctor recenzije (Prilog 4). *Studia Maruliana imprimantur!*

Svima sam bezodvlačno odgovarao na pisma. Oni se ne mogu potužiti. Ja pak mogu, jer me opet traže da govorim o Spomeniku u Zagrebu za *Slobodnu Dalmaciju* (19. veljače, str. 46), i taj radni nalog dobiva mlada kolegica Ivana Mikuličin. Nevoljko sam pristao i dva tjedna čekao da u dnevnom listu objave taj razgovor. Na fotografiji se nazire da je sugovornik gospođice Ivane posijedio više nego se to njemu činilo. Još o Spomeniku. Kako izvješćuje *Vjesnik* (28. veljače, str. 14), Inicijativni odbor za podignuće spomenika Maruliću u Zagrebu odlučio je da umjesto preminulog kipara, blage uspomene, Branka Ružića član ocjenjivačkoga suda bude prof. Vladimir Maleković. Svi smo se veselili njegovu pristanku, ja posebno, znajući njegove sposobnosti, stručnost i ozbiljnost. I napokon također u *Vjesniku* (26. veljače, str. 15) u podlistku *Osam stoljeća hrvatske filozofije* treći je nastavak pripao velikomu Marku. Naslov aktualan *Marulić protiv licemjernoga samoživlja*, a auctor je Goran Pandža.

III. 98.

Ožujsko lišće svud pupalo je već na početku mjeseca i uranjenog proljeća, što sam uvelike ćutio u Dubrovniku, kamo se uputih po pozivu kolege Zorana Kravara, voditelja Radionice za stariju književnost. Poziv je bio tako čvrst, da ga nisam mogao odbiti, a provodio ga je operativno Zoranov suradnik mladi gospodin Slaven Jurić. Naime, u zaostatku sam s poslovima, jer plan iz prošlog mjeseca podbacih, te sam samo jedan rukopis uspio dostaviti nakladniku, a za drugi trebam samo još desetak dana dosadnoga rada. To je moj problem, zaista je tako, pa, nema druge, nego u Dubrovnik. Na Zoranovoj radionici na petom ciklusu *Stih starije hrvatske književnosti* 6. ožujka rezervirano mi je čak tri sata za priopćenje *Dva lika Marulićeva dvanaesterca*. Moje službeno izvješće (kažu da im treba zbog Ministarstva) glasi: »U predavanju sam se pozabavio temeljnim razlikama, uvjetovanim rimom, Marulićeve dvanaesteračke hrvatske poezije. Pokazao sam kako su se ta dva lika poslije koristila u pjesmama hrvatskih pjesnika od XVI. stoljeća do danas. U seminarskom dijelu čitali smo uzorke rečenih stihova i zajednički izradili osam dvanaesteraca, nalik na one iz Marulićeve *Judite*.« Sve je živa istina, što sam kazao u izvješću. Uspjeli smo »viribus unitis« proizvesti dvije Marulićeve »kvadrige«, sa četverostrukim srokom, u seminarskoj suradnji između predavača i slušača, među kojima je bilo i kolega profesora, »šljakera« u istoj Radionici. Ja sam pak zamislio ovaj scenario. Marulić i Dmine Papalić pripremaju se pohoditi kolege pjesnike u Dubrovniku. Izabiru brodicu za prijevozno sredstvo. Tijekom plova pristaju u Hvar, gdje se krijepe kod Hanibala Lucića, »iju, piju i poju«, te nakon jedno mjesec dana putovanja u praskozorje im se ukaza prilika Dubrovnika u omaglici. Zadivljeni Marko tad ispjeva ove stihove:

MARULOV POZDRAV GRADU DUBROVNIKU

*Ureho i slavo harvackog jazika,
 blažena dubravo uzmožnih pisnika,
 resti nam do vika ispod svetog šćita
 Vlaha mučenika, smîna kâ Judita.
 Da tebe počita, plav jidreć pučinom
 jur dojde iz Splita s Markom, Jerom, Dminom;
 stojeć ti prid stinom, dokla leut zvoni,
 nazdravjamo vinom Džori, Cervi, Boni.*

Opaska: varijanta za drugi stih: »Uzmožna dubravo, čtovanih pisnika.« Sve nije ispalo prema scenarističkoj zamisli, jer smo tijekom tvorbe u putnike uvrstili i Jeronima Papalića, zbog njegovih glazbeničkih vrlina, na brodicu smo ukrcali i »demižanu« vina (»Jesu li Splićani, oli nisu?«), a dopustili smo da uplov u Dubrovnik bude i u predvečerje, ne baš u ranu zoru. Bila je zamisao da se među

dubrovačkim pjesnicima, koje Marul pozdravlja, nađe i Šiško Menčetić (sa srokom *Šiška – arija friška*, ili *Sigismunda – dunda*), ali zbog obzira spram Markove čudorednosti nismo ga uvrstili, respektirajući i vjerodostojnost fikcije: što ako je u tom trenu Šiško bio u zatvoru zbog duga jezika i brza potezanja mača? Tako su se među apostrofiranim našli Džore Držić, legenda dubrovačkih »trubadura«, Ilija Crijević (koji je versificirao neke ulomke iz *Institucije*, pa mu je Marul zahvalan, na što ga je upozorio Darko Novaković) i Jakov Bunić, čiji je spjev Marul posjedovao. Na ovaj način kušao sam približiti Marulića mlađim naraštajima, osloboditi ga knjiške i lektirske stege.

Ima u našim listovima i časopisima nekoliko spomena i priloga, što ištu svoje mjesto u Ljetopisu. *Vijenac* (Zagreb, 12. ožujka 1998., str. 36) recenzira *Mogućnosti* (7–9, 1997.), pa recenzentica Dušanka Profeta usputice ističe zasluge časopisa za marulologiju. Slažem se s njom. *Slobodna Dalmacija* (14. III., str. 44) izvješćuje (Js. Parić) da je utemeljen odbor za jubileje oca hrvatske književnosti. Josip Lisac u Matici hrvatskih iseljenika (br. 48, 1988.) pak na 54. stranici piše o važnosti pojave Glavičićeva *Marulićeva latinskog rječnika*. Branko Jozić u Glasniku splitskih bibliotekara (br. 5/97, str. 54–60) razvija temu *Marko Marulić i njegov dom* s uvodom u proučavanje Marulića od Kukuljevića i Jagića, donoseći obavijesti o radu i ustroju Marulianuma s aneksom *Mali podsjetnik za velike ljude*, pretiskanim iz edicije *Znanstveni, književni i izdavački program Marulićevi dani 1997.* (Split, Književni krug)

Dopisnice i pisma mi stižu tečajem cijelog mjeseca. Iz Rima od don Ivana Goluba, koji me izvješćuje, među ostalim, da ga je kardinal Poupard pozvao da sudjeluje svojim prilogom na simpoziju o Maruliću na Gregoriani. Valjda don Ivan neće odbiti uzoritog kardinala, kad se već oglašuje na moje slične pozive. Iz Meylana od prof. Bénéa stiže dopisnica, pismo i pošiljka s dvama važnim dokumentima. Prvi je francuski prijevod Marulićeve poslanice papi Hadrijanu VI, a prevoditeljica je Geneviève Lafon, profesorica klasičkih jezika na Akademiji u Nizzi. Tekst na francuskom izvrsno zvuči, a mislim da je Madame Lafon posegnula za Marulićem na sugestiju prof. Bénéa. Drugi je pak potvrda Gradske knjižnice u Avignonu (*Bibliothèque municipale étude*, Rue Laboureur – B. P. 349) da ta ustanova posjeduje oba sveska francuskoga prijevoda *Institucije* G. Billya. Prvi svezak tog prijevoda postoji u jednoj pariškoj knjižnici, drugi svezak u varšavskoj Sveučilišnoj knjižnici i u knjižnici (Municipale) u Mendeu. Dakle, trebalo se odputiti u Avignon i izvidjeti, pregledati primarno tu ediciju, ustanoviti postoji li još koje Marulovo izdanje u tom povijesnom francuskom gradu. Za sada ističem činjenicu: jedino gradska knjižnica u Avignonu, u fondu »starih knjiga« ima na okupu oba sveska Billyeve verzije *Institucije*.

Na samom kraju mjeseca u hrvatskim dnevnim listovima objavljeni su rezultati Natječaja za izradbu kiparskog rješenja spomenika velikom hrvatskom književniku Marku Maruliću (*Vjesnik*, 28. ožujka, str. 22). Prva nagrada: Vlade Radas, druga: Vasko Lipovac, treća: Kruno Bošnjak. Članovi Inicijativnog odbora / Ocjenjivačkog suda radili su, bogme, uporno i obilato pod vodstvom

Ive Sanadera. Iz zapisnikâ vidim da smo se sastajali 20. veljače, 4. ožujka obavljeno je otvaranje natječajnih radova (stiglo ih 56), opet smo vijećali 17. ožujka i 21. istog mjeseca. Nakon sastanka 21. ožujka, sjećam se te subote s kišom, snijegom i suncem, otišli smo, umorni i zadovoljni nakon trosatnog rada na objed u ugodnu restauraciju na Kaptolu. Svih 12 članova Ocjenjivačkog suda međusobno su si čestitali na uredno obavljenu poslu. Rasprava je bila žučna, temperamentna, ali uljudna i načelna. U prvom krugu glasovanja bijaše 6 + 6 što se tiče prvonagrađenoga rada, tj. šest članova suda je željelo da drugonagrađeni bude prvonagrađeni. U drugom krugu 9 + 3. Nakon otvaranja omoćnica sa šiframa doznali smo imena dobitnika triju nagrada, dogovorili se da drugonagrađeni rad bude postavljen u Vukovaru na budućem Trgu Marka Marulića, »glava« trećenagrađenoga rada uz grob Marka Marulića u splitskoj crkvi sv. Frane. Sud je također zaključio da se auktoru prvonagrađenoga rada sugeriraju neke doradbe, za što su bili zaduženi gg. Maleković, Maroević, Tomasović, što su oni zdušno i bez krzmanja prihvatili. Tomasović je dobio također mandat, da vukovarskom gradonačelniku priopći odluku Suda o podignuću Marulova spomenika u Vukovaru, a g. Cambi se obvezao da će razgovarati s gvardijanom samostana sv. Frane u Splitu i iskati njegovo dopušćenje. Gospodin ministar Biškupić obećao je financirati odljev trećenagrađenog rada, a gospođa gradonačelnica Zagreba Marina Dropulić–Matulović pobrinut će se oko troškova spomenika u junačkom Vukovaru. Odlučili smo ostati u istom sastavu, dok se spomenik ne postavi (22. travnja 1999.), a kolega Sanader ravnat će svim djelatnostima, što se tiče sastanaka i razgovora, a desna će mu ruka biti g. Miroslav Kovačić iz njegova ureda, koji je sve članove Suda uredno do sada obskrbljivao svime što je bilo nužno da bi se rad odvijao poletno i učinkovito. To je sve jednoglasno dogovoreno i usklađeno. Izložba natječajnih radova predviđena za sredinu mjeseca travnja. »Je l' istina ili san ?«, tako nekako pjevaše Stanko Vraz, ako se ne varam, u pjesmi *Lijepa Anka*.

IV. 98.

TRAVANJ, KOJA SRIĆA, PUN SLAVJA I CVIĆA, HARNI SPLITE, CIĆA TVOJEG MARULIĆA!!!

Četvrtoga travnja tri autobusa voze nastavnike i službenike Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na izlet u Vukovar, na hodočašće. Motrimo upravo nevjerojatne posljedice destrukcije, hirošimske prizore. Sjećam se opisa devastacije iz Marulićeve pjesme *Molitva suprotiva Turkom*, a pred razrušenom gimnazijom priopćujem u malom nagovoru nazočnom gradonačelniku Vukovara, g. Štenglu, vijest o Marulovu spomeniku u njegovu gradu. Taj ljubezni i ugodni gospodin predlaže i mjesto spomeniku: »Ovdje, gdje se nalazimo.« Idemo poslije i u Ilok, i nakon svih traumatičnih slika razrušenog grada, ćutim neko ohrabrujuće strujanje pri pomisli o Marulićevom spomeniku na gradskoj

uzvisini u Vukovaru, pokraj Crkve i Gimnazije, uz lijepi plavi Dunav, na toj znamenitoj točki *regni Croatiae*.

Zahvaljujući kolegi Stjepanu Damjanoviću, sinu ravne Slavonije, tih dana dobih u posjed još jedno izdanje Marulićeve *Judite* (*Riječ*, Vinkovci, 1997., priredio Antun Pavešković), na kojem su već u naslovnici otisnuti stihovi rečene Marulove *Molitve suprotiva*. To je po mojoj brojidbi 27. izdanje. Na 28. i 29. izdanje nije trebalo dugo čekati, jer se tijekom mjeseca pojavilo u Biblioteci Parnas Matice hrvatske (urednica Jelena Hekman): Marko Marulić, *Judita* s pretiskom drugog izdanja iz godine 1522., priredio i protumačio Milan Moguš, pogovor napisao Josip Vončina (Matica hrvatska, Zagreb, 1998.). Od 1988. do 1998. dvanaest izdanja *Judite*, više od trećine svih izdanja Marulićeva spjeva u njegovu gotovo polutisućljetnjem književnom trajanju...

Sredinom travnja dobih iz Splita *Colloquia Maruliana VII*, s dvadesetak priloga na 290 stranica. Kako se taj godišnjak u nas ne recenzira u stručnim glasilima (izvan Hrvatske to čine čak četiri periodika), dopustite mi prikaz njegova sadržaja.

Dva su uvodna priloga vezana uz Marulićev *Repertorij*, priređen iz rimskog rukopisa za *Opera omnia Marci Maruli*. Prireditelj Branimir Glavičić u uvodnom radu godišnjaka odgovara na pitanje *je li nepotrebno tiskati Marulićev »Repertorij«*? Takva formulacija cilja na mišljenje povjesničara Ferde Šišića, koji je Marulićevo djelo pronašao u Rimu 1923., pregledao ga i napisao da ne bi bilo nikakva smisla objavljivati ga. To prof. Glavičić opovrgava iznoseći razloge za tiskanje: u tekstu Marulić navodi četrdesetak antičkih, humanističkih i crkvenih pisaca, kojima se služio za ekscerpiranje; grafija i kratica *Repertorija* mogu biti od koristi za poznavanje auktorova pisma i rješavanje tekstoloških problema; štoviše zbirka može biti vodičem pri kronološkom određivanju nastanka pojedinih Marulićevih djela, a tu su i mnoge jezične, književne i kulturološke pojedinosti, vrijedne spomena. Darko Novaković u interogativnom naslovu *Zašto nam je važan Marulićev Repertorij?* sugerira također vrijednost djela. Marulić je svoj podsjetnik, ispis ulomaka iz raznih djela i auktora, zamislio kao temeljni pojmovnik s trista natuknica abecednim redom (*dictiones*); *Index auctorum* je popis odabranih pisaca, među kojima su prirodoznanstvenici (Plinije Stariji), zemljopisci i povjesnici (poput Strabona, Kornelija Nepota, Tukidida, Herodota, Josipa Flavija), govornici (Ciceron), pjesnici (Ovidije, Vergilije), mudroslovci (Seneka, Platon), crkveni oci (na prvom mjestu Jeronim, ali i Augustin). Iz popisa se nadalje vidi uporaba Horacijevih i Plutarhovitih knjiga. Koristio se Marulić i Sabellicovim djelom *Ab orbe condito*. Citati obično, utvrđuje dr. Novaković, nisu preneseni od riječi do riječi, pa predstoji raščlamba te pojave s obzirom na intertekstualnu primjenu u Marulićevim inim djelima. Osobito je zanimljiva Novakovićeva indikacija, kojim se izdanjima pisaca s popisa služio Marulić, iz čega proishodi zaključak da je Marulić *Repertorij* počeo sastavljati ranih osamdesetih godina petnaestoga stoljeća, a bilješke u nj unosio je još u posljednjem desetljeću života, zacijelo poslije 1513. str. 20. Ta

tvrdnja, usudio bih se reći, odlučan je argument u dataciju nekih Marulićevih djela u XV. stoljeće, barem po nastanku, u inkunabulsko vrijeme. Poznato je, po istraživanjima Petra Runje, da postoje naznake tiskanja *Institucije* i *Evangelistara* podkraj ili na samu kraju tog stoljeća. Nažalost, nijedan primjerak do sada nije identificiran, premda izdanja navode službene inventure franjevac trećoredaca, učinjene po samostanima diljem Italije u posttridentinskom razdoblju. Darko Novaković napokon upozoruje i na druge znakovite fenomene *Repertorija*, poticajne za proučavanje (paleografske, ortografske, autografske, komparativističke). Josip Bratulić se pozabavio *Poslanicama Marka Marulića Katarini Obirtić*, vrsnim predloškom Marulićeve hrvatske proze. Opisavši rukopis i njegovu sudbinu, ukazavši na vezu druge Marulove poslanice sa XXXI. poslanicom svetog Jeronima, upućenom Eustohiji, Josip je objavio još jednom taj Marulićev prinos hrvatskoj epistolografiji (prvi put ga je tiskao Franjo Fancev u Građi za povijest književnosti hrvatske, XIII, 1938.) i nakon kraće stanke vratio se marulološkim temama vrijednim radom. Marulić se s prepjevima dvaju Petrarkinih soneta (o tome govori M. Tomasović, koji objavljuje i redoviti *Ljetopis*, br. IX) uvrstio među prve hrvatske interprete *Kanconijera*. Te prepjeve Maruliću je atribuirao Hrvoje Morović, s nekim ogradama, a u rečenomu Tomasovićevu radu atribucija je potvrđena uz manje preinake u lekciji teksta. O atribuciji je riječ i u raspravi Bratislava Lučina CIL X, 190: *Prijedlog za Marulića*. CIL je Mommsenova zbirka *Corpus inscriptionum Latinarum*, u kojoj je korišten i Marulićev rukopis *In epigrammata priscorum commentarius*. Raspravlja se pak o jednom antičkom nadpisu od osam stihova, koji je uvršten u Mommsenovu knjigu prema Marulićevom rukopisu, a Braco Lučin otkriva da nije posrijedi autentičan nadpis, već Marulova kreacija humorističkoga obilježja s protubračnim strjelicama sa stajališta muškarca. Tako je Marulova zaklada latinskih stihova uvećana za još osam, a proces se atribucije raspršenih tekstova nastavlja. Don Mladen s teološkog stajališta razmatra *Marulićevu nauku o spasenju*, temeljem svojih disertacijskih istraživanja. Mladi kolega Neven Jovanović s Odsjeka za klasičke jezike Filozofskog fakulteta u Zagrebu, čiji je prošlogodišnji »nastup« na Okruglom stolu o Marku Maruliću odisao ozbiljnošću pristupa i zanimljivošću izlaganja, objavljuje u CM VII cjelinu teksta duga naslova *Moja muza, Mnemozina: Iz komparativne konkordancije »Davidijade«, »Otmice Kerbera« i »Epitalamija«*. Neven poput drugih mlađih znanstvenika ima u rukama moćno pomagalo, tj. računalo, pa si je odredio sebi zadaću da ispita koliko su Bunićev epilij *De raptu Cerberi* i *Epitalamium* Mateja Andreisa možda utjecali na izraz Marulove *Davidijade*, posluživši se pri tome izradbom konkordancija tih triju pjesmotvora. Odredivši mrežu poetičkih i recepcijskih kriterija, tj. raspored podudarnosti u heksametru, reminiscencije, itd., zaključio je »Poredbena konkordancija *Davidijade*, *Otmice Kerbera* i *Epitalamija* iznijela je na vidjelo dvadesetak jezičnih podudarnosti koje su prošle sve provjere i eliminacije, te ih zbog toga smatram odjecima Bunića ili Andreisa u Marulićevu djelu. Ove se podudarnosti dijele u dvije skupine. Jednu čine identične ritmičko–sintagmatske cjeline nepotvrđene u korpusu rimske

književnosti; u drugoj su preoblake antičkih modela izvedene na frapantno sličan način.« (str. 89) Kao komparatist ističem važnost Nevenove analize na dvije razine. Prva je što ona potvrđuje prožimanje hrvatskih latinista, tj. Marulića s Bunićem i Andreisom (Darko Novaković prethodno je ustanovio relaciju sa Šižgorićem i Ilijom Crijevićem); druga je pak što upućuje na intenzitet reminiscencija iz *Davidijade* s rimskim pjesnicima, i to dodatni.

S napregnutom pozornošću čitam raspravu Luciane Borsetto, prevoditeljice *Judite* na talijanski »*Storie di Giudita*« in Europa tra *Quattro e Cinquecento: Il »Cantare« di Lucrezia Tornabuoni, il poema di Marko Marulić*. Kao što je očividno, mlađi marulološki naraštaj voli podulje predmetne naslove. Ništa zato, jer je kompariranje zanimljivo, a njegov ishod napeto iščekujem. I sâm sam, naime, doticao to pitanje. Sigurnom metodologijom i dojmljivom erudicijom Luciana je postavila okvir. Lucrezia je svoju *Juditu* napisala između 1460. i 1470., Marulić svoju 1501. Između njih ne postoji nikakova genetička veza, osim, dakako, biblijskog predloška. Time su potvrđene pretpostavke iz naše stručne literature (Kasandrić, Šrepel, Tomasović), no još je, čini mi se, važnije što prof. Borsetto točno određuje žanr dvaju tekstova. Lucrezia Tornabuoni na firentinskom narječju ostvaruje tekar biblijsku preradbu didaktičke upotrebe u obliku, poznatom kao *cantare* (to su talijanske predrenesansne, XIV. i XV. stoljeće, narativne pjesni, namijenjene puku), dok je Marulova *Judita* oblikovana drugačije, na epski način, jer auctor na temelju grčko–rimskih klasika i srednjovjekovnoga latiniteta »fa della sua Judita un vero e proprio poema.« (str. 97) Lucrezia je u stanovitom smislu biblijskoj građi pristupala, neka mi se dopusti ova usporedba, poput hrvatskih *začinjavaca*, Marulovih predšasnika, a Marko istu građu preoblikuje s nakanom i nadahnućem humanističkoga pjesnika i zbog toga stvara epsko djelo, biblijsko–vergilijansko. Iznimnost njegove *Judite*, ovdje ću pripomenuti, upravo je na toj odrednici: biblijsko–vergilijanski ep pisao se latinskim jezikom, Marulić je, međutim, upotrijebio »pučki« izraz, preziran inače od humanista, aktivirao je, kako bi Dante rekao, »la lingua materna«, i time odpočeo novo razdoblje hrvatske književnosti, budući da je taj »harvacki« jezik izdržao kušnju epske tvorbe i istodobno se pokazao prikladnim za auctorov pjesnički identitet. Luciana Borsetto u CM VII pokraj toga tiska svoju talijansku verziju drugog pjevanja Marulova spjeva. O vrlinama i kakvoći njezina prepjeva prozborio sam u Ljetopisu IX, XII/96. (*Colloquia Maruliana*, VII., str. 241–242) Lijepo je u ovom godišnjaku naići na suradnju mladih znanstvenih snaga, osobito kolegica.

Lahorka Plejić, primjerice, daje stručan opis *Posvete »Judite«*, ističući višestruku vrijednost toga Marulićeva teksta u kontekstu hrvatske rane proze i u kontekstu njegovih poetičkih, stilskih i retoričkih odrednica. Cvijeta Pavlović nadalje ispituje *Odnos Paula du Monta prema Marulićevu tekstu »Institucije«*. Cvijeta dohodi do pobudnih zaključaka traduktološki raščlanjujući prvo poglavlje u verziji francuskoga prevoditelja Paula du Monta, koji je pomno

slijedio smisao Marulićeva teksta, ali je također u preoblikovanju očitovao stanovita odstupanja, u smislu sažimanja, proširivanja i manjih preinaka.

Stalni suradnik Charles Béné (*L' »Institutio« de Marulić revisitée, Essai sur les raisons d'un succès*) u opsežitoj sintetičnoj studiji o razlozima uspjeha Marulićeva spisa ističe njegove žanrovske novine (obraćanje ne samo svećenstvu nego i svjetovnjacima, množina primjera, jače isticanje kreposti nego grijeha, raskid s tradicionalnom hagiografijom, biblijske prevalentne natuknice), strogost kompozicije, svrhovitost strukture, logičnost konstrukcije, dijalog s kršćaninom, vjernikom, kritičnost prema kleru (slabo čitaju mnogi svećenici Sveto Pismo, opredjeljuju se za taj stalež zbog bogatstva i časti, zanemarivanje siromaha od biskupa i prelata, podsjećaj Papi da je Isus bio siromašan). Interpretiramo li rečene sastojke *Institucije*, koje je u znalačkoj analizi izlučio prof. Béné, imamo jasan smjerokaz objašnjenja golema uspjeha Marulićeve knjige: ona je promicala duhovnost i pobožnost »puka Božjeg«, ne samo Crkve, laikâ, ne samo klerikâ, izravno prema Bibliji, propovijedajući evanđeoska načela s jedne strane, a s druge je nudila izvrsno ustrojeno i pisano latinsko štivo, koje je zadovoljavalo obrazovanog čitatelja.

Mlađi kolega Branko Jozić, desna ruka voditelja Marulianuma g. Lučina, obavještava nas o *Maruliću u propovjedničkom kompendiju Serafina Razzija*. Serafin je mlađi brat Silvana Razzia, prevoditelja *Evangelistara* na talijanski, a k tome je napisao povijest Dubrovačke Republike, hvala mu i dika. Dominikanac, vikar svojega reda u Dubrovniku od 1587.–1589. U knjizi *Giardino d'essempi* (Brescia, 1607.) iskoristio je mnoge primjere iz Marulićeve *Institucije* (njih 69), preuzeo gotovo u cjelini dva poglavlja (7. i 8., IV) iz nje, postupajući korektno, tj. navodeći izvor: »Leggiamo in Marco Marulo«, »Riferisce Marco Marulo«, »Il Marulo«, što hoće reći da je *Institucija* bila auktoritativna knjiga, u ovom slučaju u Italiji. Franz Leschinkohl uporno nastavlja otkrivati njezine recepcijske posebitosti u Njemačkoj (*»Palaestra christianarum virtutum« – jedinstvena knjiga u povijesti tiskarstva*). O čemu je riječ? U knjižnici Biskupskog sjemeništa u Mainzu gospodin Franz susreo je dva izdanja navedene knjige pod raznim naslovima, *Dictorum factorumque memorabilium libri sex* (1609.), *Palaestra christianarum virtutum* (1686.), oba tiskana u Kölnu, a iznenadilo ga što su grafički (720 stranica) podpuno identična, iako ih dijeli osamdesetak godina. Potrudio se, izvrsno poznajući povijest tiskarstva u Njemačkoj, da istraži kako je do toga došlo. Nakon strahotnoga Tridesetogodišnjeg rata, nakladništvo je u Kölnu bilo u golemoj krizi, pa je nakladnik Friessem za izdanje iz 1686. uporabio izdanje iz 1609., dodavši mu samo jedan arak, tj. 16 stranica. Tih 16 stranica morao je dodati iz tehničkih razloga, a 720 stranica je uzeo iz neprodanih primjeraka prvotnoga izdanja, kojih je u međuvremenu postao vlasnik. U posljednjem arku, međutim, stoji da je tiskar Hemmerdem, nakladnik Gualtheri iz izdanja 1609., što je omogućilo Franzu Leschinkohlu, da identificira taj »jedinstven slučaj, koji nema presedana

u povijesti tiskarstva« (str. 201). Pomoću *Institucije*, eto, Friessem je riješio besparicu i prebrodio krizu.

Prof. Nikša Petrić dao je prilog poznavanju Marulićevih hvarskih veza u raspravi *De Caterino poeta Pharensi*. Među epigramima, koje je u Glasgowu otkrio, te objavio Darko Novaković (*Colloquia Maruliana*, VI), jedan se odnosi na Hanibala Lucića (*Ad Phoebum pro Hannibale...*). Iz pjesme se vidi da je Marulić osobno poznao Hanibala Lucića, jer mu opisuje fizički lik (»gizdava kosa, kojoj plavi se pram spušta niz prebijeli vrat«, prijevod D. Novakovića), a Nikša to obrazlaže činjenicom da je hvarski patricij višekratno boravio u Trogiru i Splitu od 1510. do 1514. Još je važnije što je utvrđeno kojem je od dvanaestak Katarinâ upućena Marulova pjesma *Ad Caterinum poetam Pharenssem*, kanoniku Katarinu Gazaroviću (umro 1527.)

Ima i jedna sinjska veza s Marulićem, istina iz našeg vremena, a potječe od Dušana Žanka (1904.–1980.), o čemu izvješćuje vrlo Josip Ante Soldo, profesor i doktor, u Sinju od mila zvani »fra Jozo«. Fra Jozo je došao do preslika Žankova Dnevnika i ustanovio da je taj kazališni kritik i esejist tijekom svojega dugotrajna iseljništva kanio napisati studiju o Maruliću, da se na to pripravljao skupljajući građu. Natuknice o »ocu hrvatske književnosti« prof. Soldo je podastro iz Žankova Dnevnika (*Žanko i Marulić*), a stanovite su zanimljive. Po Žanku, Marulić živi u kontekstu humanističkoga i reformskog vremena (asocijacije su mu Erasmus i Morus) i u apokaliptičkom času Hrvatske. »Marulić živi na rasponu Evrope, veliki je građanin čitavoga kontinenta, točno na rubu Istoka i Zapada, novog Istoka i novoga Zapada. Taj novi Istok nije više Bizant, nego turska sila, pravi islamski istok, novi svijet, koji je pokrio čitav Balkan i došao do Beča...« (str. 230) Nisu ga zadovoljavale interpretacije Marulića naših povjesnika i kritičara (poimence Mihovila Kombola i Milana Pavelića), osjećao je da je potrebna revalorizacija njegova opusa i umjetničkoga dometa u modernijoj sintezi, za koju se nadao da će je napisati; mukotrпно je prikupljao literaturu, no nije ju ostvario. Glavna mu je zamisao vodilja bila smjestiti Marulića u intelektualni i duhovni obzor europskoga Zapada na razmeđu XV. i XVI. stoljeća, čime je bio na stazi današnjih poimanja Marulićeve pozicije i važnosti.

Sa zadovoljstvom bilježim da je na kraju godišnjaka *Colloquia Maruliana VII* tiskana recenzija Glavičićeva *Marulićeva latinskog rječnika* još jedne nadasve mlade asistentice s Odsjeka za klasičke jezike Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gospođe Gorane Stepanić, i to vrlo dobra recenzija, kojom se pridružuje marulofilskom novom naraštaju. Evo, vrlo štioče, pokušao sam na sedam »kartica« prikazati sadržaj ove marulološke smotre, koje mi se sedmi svezak čini jednim od najboljih, te s perspektivom novih suradnika i, nadam se, novih čitatelja.

Slijedimo u nastavku razna travanjska događanja u okviru marulićevanja, kojih bijaše u izobilju. Kako vidim iz *Glasa Koncila* (12. travnja 1998., str. 13), Josip Bratulić je 1. travnja u sklopu izložbe *Za križem* (zagrebački Etnografski

muzej) održao predavanje *Marko Marulić kao pjesnik Muke Kristove*, u kojem se posebice osvrnuo na slavnu pjesmu *Carmen de doctrina domini nostri Jesu Christi pendentis in cruce*. Na temu Kristove muke priređen je na Hvaru i Korčuli potkraj ožujka simpozij, na kojem je sudjelovao i uzoriti kardinal Paul Poupard, predsjednik Papinskoga vijeća za kulturu. U razgovoru s dopisnikom *Slobodne Dalmacije* (25. ožujka 1998., str. 38) tim povodom nagovijestio je skup o Maruliću na Gregoriani, predviđen za kraj studenoga ove godine.

Hrvatsko slovo (17. travnja 1998., str. 5) posvećuje cijelu stranicu predstavljanju hrvatske kulture u Strasbourgu, pa, među ostalim, navodi i misao o. Bernarda Ardure, tajnika kardinala Pouparda, izrečenu u raspravi prigodom tog predstavljanja: »Marulić je jedna od najznačajnijih osoba u svijetu na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće.« Auktor članka Josip Laća spominje da je i o. Ardura najavio simpozij o Maruliću u Vatikanu. Ugodno je čuti. Ugodno je i čitati izvješća o otvaranju izložbe kiparskih radova za izradu spomenika Marku Maruliću u Zagrebu u izložbenom prostoru *Gradec: Večernji vjesnik*, 18. IV., str. 1 i 21, *Vjesnik*, 18. IV., str. 28.

Ugodno se također odputiti prema Splitu, kad u zrakoplovu listate *Znanstveni, književni, izdavački program Marulićevih dana* (Književni krug, Split travanj 1998., urednik Bratislav Lučin, str. 24, naklada 400 primjeraka). U »kalendaru zbivanja« predviđeno je toliko toga, već uobičajenoga, a i novoga. Ima i suviška, hvala Bogu. Knjižica donosi više tekstova, među kojima i pjesmu *Pod Marulovom ponistrom u Splitu 18. VIII. 1515.*; ulomak iz članka Arsena Duplančića *O podizanju spomenika Marku Maruliću u Splitu (Mogućnosti, br. 10–11, Split, 1983., str. 870–880)*. Vrijedi se malo zadržati na tom članku, iz kojega doznajemo, da je Odbor ustanovljen 1923., da je glavni poticatelj bio don Frane Bulić, da je spomenik izradio i darovao Ivan Meštrović. Problem je bio u bronci, a don Frane se obratio Jugovojsci i Jugomornarici sa zamolbom da se za spomenik upotrijebe dva topa iz ratnog plijena. Odgovor bijaše: »Odbij!« No, slavni se arheolog nije dao omesti, pa je uputio poziv dalmatinskim gradovima i Zagrebu za pripomoć, koja je stigla samo iz Dubrovnika i Zagreba. Za rata Talijani su promijenili nadpis na spomeniku u *Marco Marulo*, a čin otkrivanja zbio se 26. srpnja 1925. Braco Lučin opisuje kako je obnovljen tekst Tinova *Oproštaja*, uklesan 1971. Poznato mi je da je začetnik te zamisli bio pokojni Tonči Petrasov Marović. Slova Tinova soneta zbog slabe izvedbe i drzovitih čupanja huligana otpadala su i prorjeđivala se, pa je osamdesetih godina Književni krug obnovio tekst, ali se namjerni vandalizam nastavljao. Stoga je 1995. poduzeto novo obnavljanje, koje je novčano podpomogla tiskara *Varteks*. I to je bilo nedostavno, jer se odkidanje slova nastavilo prema krilatici: »Ivice, iznovice!« Napokon, odlučeno je, na prijedlog Marulianuma i suglasnošću odgovarajućih ustanova, da se tekst *Oproštaja* na spomenik postavi, unijet na posebnu ploču, što je zadovoljavajuće učinjeno. Čin otkrića slavio se 21. travnja uz krasnoslove Josipa Gende i Trpimira Jurkića, uz pjev Akademskog zbora Ivana Lukačića i slovo predsjednika DKH Ante Stamaća. Već smo, dakle, u

Splitu; 22. travnja, kao obično, održao se Okrugli stol o Marku Maruliću, ali ovaj put i 23. travnja, jer smo prošle godine zaključili da vijećamo dvodnevno. Prvi dan vodim ja Okrugli stol s obzirom da govore sudionici u šestom desetljeću života i još kojem. Vrlo sam zadovoljan jer referiraju tri suradnika, tri moja prijatelja iz triju inozemnih gradova, Ljetopisa: Charles Béné (Grenoble), István Lokös (Eger), Franz Leschinkohl (Mainz), kojemu je dodijeljena i povelja priznanja Književnoga kruga za istraživanje sudbine Marulićevih knjiga u Njemačkoj i Austriji. Sva tri su gospodina oduševljeni štovatelji Marulića, godi im boravak u Splitu, g. Franz je prvi put i nema dostatno riječi za zahvalu i pohvalu, svi su stekli simpatije sudionika, a zovu ih i »Thomassovich boys« (mislim da je kum tog naziva Tonko Maroević). Čestitaju mi i zbog podignuća Marulova spomenika u Zagrebu, iskreno se vesele i rado bi došli na svečanost otvaranja. Od sudionika drugog dana, Okrugljak vodi Braco Lučin, bio bih slobodan izdvojiti mlado jezgro, ponajprije kolegicu Ivu Grgić (zagrebačka Talijanistika) te znanog nam don Mladena Parlova, pa Nikicu Talana (zagrebačka Luzitanistika), Nevena Jovanovića, već spomenutoga u ljetopisu ovog mjeseca, te Milivoja Tatarina (osječka Kroatistika), a tu je i dvolist Marulianuma (gg. Lučin i Jozić), te najmlađi od jučerašnje skupine marulologa Darko Novaković, i to izrazito. Jučer su nastupili i gg. Frangeš, Glavičić, Tomasović, Šimundža, da se zna. Pitam se ja, pomalo gizdavo, pa tko može okupiti oko sebe ovakovu skupinu zauzetih proučavatelja osim Marula? U njoj su razni naraštajni likovi, znanstveni profili iz Lijepe naše od Splita do Osijeka, čakavci, štokavci, kajkavci, u njoj su akademici i asistenti, magistranti i doktoranti, laici i klerici, u njoj je po tradiciji i barem jedna dama (dražesna i elokventna), časni inozemci, sve skupa 14 sudionika Okruglog stola iz četiriju zemalja.

U srijedu 22. travnja u Hrvatskom narodnom kazalištu svečana je dodjela nagrada Dana hrvatske knjige, koju provodi Društvo hrvatskih književnika zastupljeno po gg. Anti Stamaću i Anđelku Novakoviću. Laureati su: akademik Branimir Glavičić, kojemu pripada *Judita* (za *Marulićev latinski rječnik*), slovački kroatist Jan Janković (njemu je pripala *Davidijada*) i mladi pjesnik Romeo Mihaljević, koji je zaslužio *Slavića*, a za zbirku *Anđeoske konverzacije*. Kolega Jan Janković zadužio nas je monografijom, objavljenom u Bratislavi, *Hrvatska književnost u slovačkoj kulturi*, a pomno je čitajući doznajem da su bratislavske *Narodnie noviny* 1901. čak sa četiri članka popratile Marulićeve proslave u Hrvatskoj. Istog dana u kasno popodne predstavljen je i novi pothvat Branka Glavičića, koji je priredio prvi svezak Marulićeva djela u rukopisu *Marci Maruli Repertorium*. Dan poslije u Papalićevoj palači priredba *Hrvatski književnici Marku Maruliću*. Organizacija svega izvrstna, logistika besprijeborne dame iz Književnog kruga, zadužene za odvijanje programa besprijeborne (Ankica Plazibat, Vinka Glunčić, posebno, a i sve druge iz sjedišta u Bosanskoj 4). Kad smo već pri pohvalama, zadovoljstvo je naglasiti da se Marulianum opet iskazao (tj. gg. Lučin i Jozić), pripravivši na visokoj razini neophodne edicije, tiskanu građu, sve, dakako, u okviru Književnog kruga i

njegove poduzetnosti i gostoljubivosti, a pod predsjedanjem Nenada Cambia, koji u svojem mandatu omogućuje sve inicijative usmjerene prema jačanju znanstvenog programa Marulićevih dana. Iskazaše se ovaj put i hrvatski mediji, elektronički i grafički, navlastito *Slobodna Dalmacija* i *Vjesnik*, koji je u Splitu imao posebnu izjestiteljicu, urednicu Madame Živanu Morić, savjestnu u poslu i dobru na peru. Navedeni dnevnik iz dana u dan pratili su tijekom Marulićevih dana, ne zanemarujući ono što se zbiva u palači Milesi, gdje se uobičajeno sastajemo pri znanstvenim savjetovanjima i predstavljanjima knjiga. *Slobodna Dalmacija* (21. travnja, str. 20) izvješćuje o predstavljanju novog izdanja *Judite* Matice hrvatske, upriličenom 20. travnja, a govornici bijahu akademik Milan Moguš i Tonko Maroević, izjestitelj Js. Parić. U broju s istim nadnevkom (*Forum*, str. 5) Jakša Fiamengo razgovara s Bratislavom Lučinom, naslov je *Marulić i dalje beskućnik*. Braco moli, kumi, obrazlaže, dokumentira potrebu rješavanja prostora za svoj zavod Marulianum, ali ne ćemo više o tome. Isti dnevnik na sam dan *Judite*, tj. hrvatske knjige na naslovnici navješćuje, međutim, temu, onako kako se ne pristoji svečanom ozračju: *Sjena na spomenik Marku Maruliću* (22. travnja, str. 1 i 20). Tema je nekorektno obrađena, a potpisuju je : Js. Parić, Ivana Mikuličin. Živana Morić u *Vjesniku* toga dana obavješćuje o manifestacijama pod naslovom *Otvoreni Marulićevi dani*. Dan poslije 23. travnja ista dama (*Vjesnik*, str. 25) prikuplja mišljenja o » aferi « oko spomenika u Zagrebu pod znakovitim naslovom *Ostavka suprotiva Marula*. *Slobodna Dalmacija* se 23. travnja ipak vraća manifestacijama u Splitu u sadržajnom referatu Gordane Benić o Okruglom stolu (str. 45), registrira i dodjelu nagradâ *Judita*, *Davidias*, *Slavić* (u potpisu Js. Parić). Međutim, sutradan *Slobodna Dalmacija* (24. travnja, str. 44) opet ističe spomeničko rješenje u Zagrebu u članku Tomislava Lalina s nedvojbenim sudom, sadržanim u naslovu *Promašena odluka*. Ne bih ni rječe o tom članku, da u posljednjem odjeljku pisac ne iznosi još jedan u nizu propusta, po njegovu mišljenju, a taj je propust, što nije raspisan međunarodni natječaj. U prosincu se, da podsjetimo, Natječaj napadalo zbog rastrošnosti, sada mu se prigovara zbog škrtosti. Inače, ja sam bio za međunarodni natječaj, a svi drugi su me odmah razuvjerili, da će biti u tom slučaju velike halabuke, što se troše toliki novci. Tko bi se u svemu tome snašao? U istom broju *Slobodne* (nešto podalje, str. 21) Gordana Benić sažima rezultate drugog dana Okruglog stola, V. Tolić izvješćuje u dodjeli Zlatnog grba Charlesu Bénéu, koji mu je uručio gradonačelnik Splita prof. Ivan Škarić dan prije na svečanosti u palači Milesi. U *Slobodnoj Dalmaciji* istog nadnevka, 24. travnja (str. 21) susretoh malu vijest *Svečanost u Sinju* i viknuh »bravo«, jer su učitelji i učenici Osnovne škole u tom gradu proslavili Dan škole, koja se zove *Marko Marulić*, a govorio je Josip Borković, ravnatelj njezin, i moj bivši učenik, ako je to važno. Predavah mu prije tridesetak godina hrvatski na sinjskoj gimnaziji, mislim da sam mu bio i razrednik. Ovu bih disgresiju vjerojatno propustio zabilježiti, da ta škola ne izdaje svoj list, a listu ime *Marko Marulić*. *Vjesnik*, 24. travnja, str. 11, Živana Morić piše o predstavljanju *Repertorija*, o priznanju Charlesu Bénéu, o znanstvenom kolokviju, a kad sam već zabrazio u osobna

sjećanja, nek mi se upiše u crnu knjigu još jedna disgresija: gospođa Morić, rodom iz Šibenika, dok je bila gospođica, slušala je predavanja na Odsjeku za komparativnu književnost u Zagrebu, gdje ja od 1971. čekam mirovinu. Ne bih se upuštao ni u ovu zastranu od predmeta, vjerujte mi, da Živana Morić u okviru kulturne rubrike *Vjesnika* ne posvećuje primjernu pozornost u svojem listu marulološkim temama i izdanjima pod ravnanjem urednice te rubrike gospođe Vesne Kusin, također komparatistice... A na rastanku sa splitskim travanjskim marulićevanjem 1998., u zavičajnim Kućicama, moj mi nećak donosi *Slobodnu Dalmaciju* (28. travnja, *Forum*, str. 3) upozoravajući me na članak *Smrtonosne rane*. Tako je Ive Šimat Banov naslovio svoju polemiku o prvonagrađenom radu za spomenik Marulu u Zagrebu. Velim nećaku: »Oprosti, nerado čitam crnu kroniku u novinama.«

V. 98.

Po povratku u Zagreb pun sam dojmova. Pozitivna marulološka energija, koja se širi oko travanjskih Marulićevih dana od 1991., ove je godine, čini se, vrlo učinkovita. Podsjećam: dva izdanja *Judite*, izvrstan svezak marulološkoga godišnjaka, novi svezak (već 14.) Sabranih djela, dvodnevni Okrugli stol s tri inozemna uglednika i petero mladih tuzemnih istraživača, tri nagrade s imenom Marulovih pjesničkih uspješnica... To se 1991. ni sanjati nije moglo. Ali ne bih smio u zadaći desetljetnjeg ljetopisca propustiti zapisati, da je ovoga travnja izbila na površje i ona nasuprotna energija, tinjajući također tijekom svibnja, lipnja. Prvoga dana Okruglog stola jedno egzaltirano čeljade na ulazu u palaču Milesi dobacilo mi: »Praviš spomenik samom sebi!« Drugi dan je isto čeljade bilo izričitiije, te mi u dvorani za savjetovanje reče čisto i bistro: »Srušićemo ti Natječaj u Zagrebu!« I to reče na takav način, te ga morah upozoriti da ne ometa rad Okruglog stola. Nisam uzео za veliko зло toj osobi upadice, štoviše cijenio sam njezinu iskrenost, znajući da govori naivno i otvoreno, za razliku od nekih drugih, koji su to činili isto tako gnjevno, ali zaobilazno i uvijeno. Ima već šest mjeseci da se na razne načine i na raznim razinama raznih struktura napada i niječe natječaj za spomenik Marku Maruliću u Zagrebu. U toj medijskoj opsadi, zamijetio sam, sasма je izostala obzirnost prema onome kome se spomenik podiže, prema Marku Maruliću. Gnjevni polemici i osporavatelji ne pokazuju nikakav respekt prema figuri splitskog humanista i začinjavca, prema njegovoj ulozi u europskoj književnosti i karizmatičnoj funkciji u hrvatskoj kulturi i povijesti. Zapravo ih i ne zanima. Oспорava se sve što je poduzeto u svezi sa spomenikom, po ovoj formuli:

NE mjestu za spomenik, NE članovima Ocjenjivačkog suda, NE izabranom, prvonagrađenom radu, NE tekstu na spomeniku, dakle »4 NE«. Opservator će toj zbrojidbi logički i kauzalno dodati još jedno NE, peto i pogibeljno, NE MARULIĆU. Jasno je, naime, da se opstrukcijom svih sastojaka poništava cjelina, tj. Marulićev spomenik u Zagrebu, glavnom gradu, i ponizuje »otac hrvatske književnosti«, prema protujednadžbi: »4 NE« = O !

Čitatelj će mi oprostiti što nisam mimoišao, iako sam obećao, travanjske »mrlje« marulićevanja, iako sam to priželjkivao. Jerbo, velim, nastavilo se još desetak tjedana. Tijekom te najezde, svjestan da nije bilo nikakove »mrlje« u postupku, u glasovanju, u raspisu Natječaja, da nije bilo tzv. pritisaka ni favoriziranja nisam se osjećao potištenim, ni ogorčenim, ali je bilo nemoguće najezdu ne zamijetiti i ne pomisliti: »Pa, blagi Bože, spomenik Marulu u hrvatskoj metropoli biva meta za *picado*, dapače boksačka vreća za udaranje, psihoterapijski jastuk za pražnjenje?! Nisam se dao uvući u naknadne prosudbe Natječaja i prvonagrađenoga rješenja, niti sam o tome, osim jedne izjave, htio zboriti za novine. Dugujem ispriku jednoj mladoj dami. Zamolio sam je da uvaži moje razloge nepristajanja na razgovor o spomeniku za njezinu redakciju, a kad se ona nepovoljno izrazila o radu Ocjenjivačkoga suda na temelju »glasina«, rekoh joj nekavalirski: »Gospođice kolegice, vaša je napomena izrazito neugodna za mene. Pa zar mislite, da bih ja sudjelovao, da bi moji uvaženi kolege i prijatelji, sudjelovali u kakvim nečasnim, nedostojnim igrama. Dopustite, da žurno spustim brzoglasnu napravu.« Svu građu oko spomenika odložio sam u poveliki »dossier« **PODIGNUĆE SPOMENIKA MARKU MARULIĆU U ZAGREBU (1989.–1998.)**, dodavši mu omotnicu sa zaporkama **I NJEGOVA RUŽIDBA I RUŠIDBA** (studeni 1997. – ?). Omotnicu nevoljko otvaram i zatvaram; dodatno je ukrasih na klasicistički način Ciceronovim uzvikom: »O tempora, o mores!«, sjećajući se jednoga stiha prijatelja Tonka, koji po prilici glasi: »Smeta me moje klasičko obrazovanje.« Meni, carissime amice, katkada priskoči u pomoć.

Da se razumijemo, ne bi me smetao kritički dijalog o spomeniku, što je razumljivo i što sam očekivao. Stručnjacima je to dužnost, a kriticima dnevni posao. No, takva raspra i rasprava po samoj naravi stvari vodi se u stručnim glasilima i odgovarajućim rubrikama listova, na načelan način, tome primjerenim argumentima, slogom i nazivljem. Takvo je osporavanje uvažavati, iako se ne slažemo s njim, vagati suprotstavljene prosudbe po njihovoj uvjerljivosti, a ne kličavosti. Ocjenjivački sud je donio svoje odluke, objavio ih u novinama, stručnu obrazložbu odlukâ tiskao u popratnoj ediciji **NATJEČAJ ZA IZRADU KIPARSKOG RJEŠENJA SPOMENIKA VELIKOM HRVATSKOM KNJIŽEVNIKU MARKU MARULIĆU** (Nakladnik: MGC Klovićevi dvori) uz izložbu ponuđenih radova u MGC Gradec, 17. travnja do 26. travnja 1998. U katalogu su navedene i zapisane prosudbe Ocjenjivačkog suda, stručno elaborirane, pisane likovnim rječnikom i tako podkrijepljene. Kritički diskurs i osporavanje bilo bi korektno i kolegijalno voditi istom metodologijom i instrumentarijem, ne oktroirati ni prihvaćanje ni pobijanje. Međutim, u mnogobrojnim napisima ne mari se ni za to pravilo, ni za stručnu maniru, pribjegava se negativističkim superiorističkim intonacijama, izvanstručnim krilaticama i konotacijama, što nas upućuje, razumljivo, na pomisao da auktori ignoriraju obrazloženja Suda, a da ih nisu ni pročitali, a istodobno, valjda se

bojeći za recepciju svojih argumenata, pribjegavaju žestokoj i uvredljivoj retorici, koja kao da će učiniti njihovo izlaganje »transparentnim« u uzburkanoj javnosti, uvjerljivijim. Pojedini auktori, vidim, nisu pročitali ni Natječaj, ni obrazloženja, ne znaju tko je raspisivač, ni tko je izradio stručnu podlogu, ipak traže promjenu, izgon, prelokaciju, sa čudnovatim razmišljanjima. Primjerice, spomenik je istočni grijeh Ocjenjivačkog suda; kakav Sud, takav i spomenik. A da je bio drugačiji Sud, tj. ja, ti, on, ona, mi, vi, oni, one, spomenik bi, valjda bio pravi. Zdrav ljudski razum se buni i veli: »Ljudi božji, pa nijedan spomenik nije izradio žiri, unatoč karizmatičnosti svojih članova, pa ne bi, dopustite, mogao ni ovaj. Spomenik izrađuju umjetnici, ne procjenitelji, kipari, ne kritičari, malo smo se zabunili! Na ovaj natječaj stiglo je oko šezdesetak radova, sudjelovala je na njemu sva hrvatska kiparska elita i operativa, članovi žirija izabraše u konačan izbor jednoglasno samo tri rada, za ta tri rada odlučite se i dva ugledna hrvatska likovna kritičara iz članstva Suda, ako već nemate povjerenja u ine članove, pa makar nosili najviše akademske predikate...« Uzalud. Čitajući to štivo na razdaljini, a s velikim iskustvom čitanja pisanih tekstova, zapitao sam se još i to: »Dobro, ako je već žiri donio katastrofalnu odluku, što je kriv prvonagrađenik, da se o njegovu djelu govori tako neukusno, podcjenjivački i rugalački?« Mala analiza većine tekstova o Marulovu spomeniku u Zagrebu, analiza stilsko-komparativistička, u njima uočava neočekivane frazeološke i retoričke naplavine iz kriminologije, traumatologije, liturgije, Menipejske satire, nahodimo također egzorcizme, truizme iz polit-ekonomije, dnevopolitičkog folklor, sindikalizme, mitingizme, te bodlje i strjelice stranačkoga animoziteta. Što se tiče posljednjega, ja sam nepokolebiv u svojem legalizmu i konstitucionalizmu, institucionalizmu također, izvan stranačkih stega, netrpeljivosti i razdražljivosti, imun i alergičan u javnim poslovima na negativne emocije, na prolijevanje osobnih simpatija, antipatija i reakcija. Stoga na omotnicu RUŽIDBA I RUŠIDBA (Marulova spomenika u Zagrebu) gledam u skladu sa Ciceronovim eksklamativom, prisjećajući se antičke i kršćanske teze o sveprolaznosti; članci i polemike poput svih pisanih tekstova ostaju na možebitnu uporabu budućim kroničarima ili opservatorima našega »vremena i običaja«, ako ih, ne daj Bože, bude potrebno čitati iznovice ili pak skupno s drugom dokumentacijom objaviti u samostalnoj koloriranoj knjizi. Kad se začela ova strka, tj. kad je 20. travnja u *Večernjaku* jedan član Ocjenjivačkog suda naknadno istupio iz njega, davši ostavku *post factum* i *post festum* (doslovno), *publice, in foro conscientiae*, kao prijatelj prijatelju rekoh mu, uz napomenu da mu je ostavka nepravodobna, pa time i nemoguća, ove riječi: »Sad će tekar uslijediti vatra po spomeniku. Sa svih strana: Pucaj, pali, samokresu mali! Bit će, bojim se, i streljiva dugocijevnog! U paljbi će snositi posljedice i potpuni nedužni nezaraćenik Marul, baš u došašću svojih velikih *fešta!*«

Snosio je posljedice i u ljetopisu za svibanj, jer sam utrošio već gotovo četiri »kartice« na izvanliterarne okolnosti i nemarkulološke teme i dileme, za što se ispričavam čitatelju i Marulu. Mogao sam utrošiti i triput više prostora, da nisam odlučio zbog dostojanstva njegova, ne navoditi i ne bibliografirati puste tekstove

spomenikom mu zaokupljene. Za nadoknadu, te komentar tekstova, smislih i Marulovim versima napisah pjesmu kao odgovor njegov iz nebeskih (izvanvremenskih) visina, moleći ga da mi oprostí što sam slabo »umić« u »začinjanju« (Prilog 5).

»Repovi« s prošlomjesečnoga Okruglog stola u Splitu još se vuku. Braco Lučin ljubezno mi dostavlja fotografski snimak drugoga dana Okrugljaka, na kojem vidim kolegicu Grgić i kolege Jozića, Novakovića, Parlova, Lučina, Jovanovića i Tatarina. Gdje li je kolega Talan? Valjalo je prodrmati sjećanje: on se pojavio za stolom nešto poslije. Na poleđini slike pošiljatelj je ispisao slabo čitljivim slovima četiri stiha. Napregnuh se i uz paleografske i tekstološke muze pomoćnice, odkrih da stihovi glase:

*Pozri družbu mlaju ne podliježuć varci:
Ustrajno veslaju u malahnoj barci.
Nisu poletarci, na harle bezglavce,
Starci su im parci na provi od plavce.*

Svaka čast Braci na četverostrukoj rimi, i k tome u jednom slučaju peterostruko; svladao je dvanaesteračko umijeće s višestrukim srokom, tip *Judita*, na što ljetopisac ne će moći ostati ravnodušnim, pa mu odgovorće:

*Darko s Brankom, Mlađom, Niko, Mile, Iva
Marulovom lađom ploveć portu piva
(A Braco na provi kâ meštar od klape):
»ZOVÍ SAMO ZOVÍ, MARULE, NAŠ PAPE!«*

Piše mi Luciana Borsetto da je prijavila za simpozij o Maruliću na Gregoriani u studenome temu, koja će prikazati *Juditu* u sklopu europske pobožne poeme. Molto bene, Luciana, Ti ringrazio.

Uz pismo, Charles Béné poslao mi cenzurirana mjesta iz portugalskog prijevoda Marulićeve *Institucije*. Merci, cher ami Charles. Što se može naći u tisku glede Marulića u mjesecu svibnju 1998? Samo o spomeniku mu u Zagrebu, a ispod slijedećih, primjerice, naslova: *Guslar Marko Marulić, Natječaj je neregularan, Radikalni vandalizam, Katastrofalni promašaj, Kulturni skandal u Zagrebu...* Sjećam se jednog podlistka Kreše Kovačića, koji je naslovljen *Clochmerle u Zagrebu*. Jedan pak naslov glasi *Što bi rekao Marulić?* Pogledati Prilog 5 ovog ljetopisa. Dobro je zamijetio ing. Ljubomir Cota, suradnik na prvonagrađenom rješenju g. Radasa, kad se pita kako Natječaj može biti neregularan kad se na nj prijavilo 56 auktora? (*Večernji list*, 15. svibnja 1998., str. 63) To je logična opservacija. Ne bi se prijavili da Natječaj nije zakonski raspisan i primjereno opremljen. Nagrađenici su (njih ukupno 6) prihvatili također odluke Suda i redosljed nagrada.

Imotsku krajinu (28. svibnja, 1998., str. 12), naprotiv, veseli činjenica da se spomenik ostvaruje. Pisac vijesti, Mladen Vuković, na kraju ima jedan zanimljiv prijedlog: možda bi bilo dobro jedno od rješenja za spomenik iz Zagreba kiparâ imotskog podrijetla (petero ih je) postaviti u predvorje neke kulturne ustanove u Imotskom. Zašto ne? Prisjetiti se je koliko gradova, općina, sela diljem Italije ima spomenik Danteu, koliko slovenskih mjesta spomenik Prešernu. U razgovorima oko spomenika u Zagrebu akademik je Frangeš predložio akciju »Svaki hrvatski grad — spomenik Marulu«. Mogu zamisliti kakve bismo naslove čitali u tom slučaju u novinama, kad bi se po pojedinim gradovima objavljivali prijedlozi ili postavljali spomenici »ocu hrvatske književnosti«. Člankopisci bi, istina, zarađivali honorare, ali bi previše posla imale naše sudske institucije, ionako zatrpane predmetima. Nisam uvjeren ni da bi kipari uspjeli očuvati spokojstvo unutar svoje grane. *Clochmerle* bi se iz Zagreba proširio na cijelu nam Hrvatsku... tako sam po prilici zborio mojemu odličnomu susjedu i dragom profesoru Ivi Frangešu, koji je, kako je poznato, duhovit čovjek s izrazitim smislom za humor. Inače, njegova je zamisao dobra i hvalevrijedna. Moja skepsa potječe iz iskustva sa zagrebačkim primjerom, a pojavljuje se i bojazan da iritantnost oko spomenika, koju potiču visokonakladni tjednici, ne nahudi i Marku Maruliću, koji i onako nije dostatno poznat, u istinskoj dimenziji za hrvatsku javnost, ni u svjetlu novih otkrića i spoznaja, što rečeni tjednici beziznimno ignoriraju. Novo lice Marula, koje se nazire iz marulološke djelatnosti u posljednjem desetljeću, nije pravovaljano predstavljano općenito našoj sredini, nije izazvalo ni očekivani interes stručnih krugova, ni periodike. Potvrdu sam naveo već u ljetopisu za travanj, kad sam spomenuo da godišnjak *Colloquia Maruliana* u Hrvatskoj nitko ne recenzira, a možda i ne čita, osim suradnika i urednika. Tisak s ubojitim naslovima i kričavom retorikom, s kontestacijom svega što se pojavi na hrvatskomu obzoru u posljednjem razdoblju, dosta se čita i čak vam ga akademski obrazovani ljudi žele prepričavati, pa makar vi ne bili zainteresirani za takvo štivo, već za teme, primjerice, iz književnosti, povijesti, umjetnosti, za novosti iz struke. Čini se da takve teme nisu sukladne njihovoj dioptriji.

Hrvatski obzor (9. svibnja, str. 43), bilježimo i iznimku, cijelu stranicu namjenjuje *Osmim Marulićevim danima u Splitu*, donoseći ulomke iz priopćenja Istvána Lokösa, Charlesa Bénéa, Franza Leschinkohla. Temu je pripravio Josip Danolić.

Što da zaključim na oproštaju sa svibanjskim marulićevanjem? Ništa. Umjesto da podsjećam na »frku« oko spomenika, na zanemarivanje Marula u Hrvatskoj, ja ću još jednom izraziti hvalu Luciani Borsetto iz Padove, te gg. Bénéu, Lokösu, Leschinkohlu iz Meylana, Egera i Mainza, na njihovom zauzimanju i promicanju Marulićeva djela i lika. Luciana, koja nije mogla pribivati Okruglom stolu u Splitu, napisala je u isprici ove riječi: »Nello spirito tuttavia sono tutta con voi, col Poeta e con la *Judita*.« »La noblesse oblige« neka bude moj zaključak, ipak.

ロンサール研究 XI (1998)

目 次

(TABLE DES MATIÈRES)

ロンサールの『論説詩集』と出版……………岩 根 久 1 (<i>Les Discours de Ronsard et la publication</i> , par Hisashi IWANE)	1
ロンサールの詩における同一表現 —— 4つの恋愛詩集を出発点として—— ……………延 味 能 都 15 (<i>Expressions identiques chez Ronsard</i> — en partant de quatre recueils amoureux —, par Yoshito EMMI)	15
『孤独な騎士のために』あるいは『運命への嘆き』 ——ブリュッセル, アルベール I 世王立図書館所蔵 写本 21521 - 21531 の一作品をめぐる—— ……近 藤 壽 良 43 (<i>Pour ung chevalier desolet ou Complainte de fortune</i> , par Hisara KONDO)	43
スポンドの愛の詩におけるマニエリスム……………久 保 み ゆ き 67 (<i>Le Maniérisme dans la poésie amoureuse de Jean de Sponde</i> , par Miyuki KUBO)	67
Pierre de Ronsard et le mythe d'Hercule au XVI ^e siècle, par Charles BÉNÉ …………… 85	85
Olivier de Magny, amant libertaire et poète de l'inconstance, par François ROUGET …………… 99	99
* * *	
Informations …………… 117	117

VI. 98.

Od g. Leschinkohla, naime, primih pismo s nadnevkom od 11. lipnja, u kojem me izvješćuje o svojim nezaboravnim danima na Okruglom stolu u Splitu i prosljeđuje o marulološkim stvarima. Tiskar Marulićevih knjiga Adam Petri postao je vlasnik radionice 1488. Tiskara ima kontinuitet sve do dana današnjega, sadašnji joj je vlasnik tvrtka Schwabe (Verlag, Basel), a povodom petstoljetnice izdala je monografiju *1488 Petri/Schwabe 1988*. Na 101. stranici edicije stručni je opis Marulove *Institucije* (Basel, 1513.), na 200. *Evangelistara* (Basel, 1519.), na 959. opet *Institucije*, uvrštene u hrestomatiju *Exempla virtutum et vitiorum* (Basel, 1555.). Poslao mi je vrijedni marulofil iz Mainza i preslik portreta pape Hadrijana VI., kojemu je Marulić g. 1522. uputio poslanicu. Omotnica pak prof. Bénéa sadrži više priloga. Dvojezična revija *Revue des Amis de Ronsard* (Société des Amis de Ronsard du Japon, Yokohama, XI juin 1998., pp. 85–98.) objavljuje njegov članak o Ronsardu i Herkulovu mitu, gdje se kao težište komparacije postavlja i ep Jakova Bunića *De raptu Cerberi* te Marulićev *Dialogus de Laudibus Herculis* (str. 91–95). Marulić se tim objavkom na stanovit način vraća u Japan nakon misijskog pohoda sv. Franje Ksaverskoga, koji je njegovu *Instituciju*, uz Bibliju, držao drugim vrelom kršćanskog nadahnuća pri evangelizaciji urođenika. Još me prijatelj Benić obskrbio preslikom 304. i 305. stranice djela *Christliche Philosophie* (Redaktion Heinrich M. Schmidinger, Verlag Styria, Graz, 1998.). Na stranicama se govori o hrvatskoj filozofiji i spominje Marulićeva *Institucija*.

Pri kraju mjeseca put me odveo u Njemačku, točnije u Bavarsku, tj. u Bamberg. Na tamošnjem sveučilištu Otto–Friedrich–Universität održao sam na poziv prof. dr. Petera Thiergena slušateljima njegova slavističkog seminara 26. lipnja predavanje o Marku Maruliću. Lijepo sam se osjećao u tom izvanredno lijepom gradu, zahvalivši gostoljubivom domaćinu, što mi je pružena prigoda da govorim o Marulićevoj ulozi u hrvatskoj književnosti i udjelu u europskoj. Lektor hrvatskoga jezika u Bambergu, kolega Seid Serdarević, inače profesor komparatistike i kroatistike, bivši mi student, ljubazno me upoznao sa znamenitostima Bamberga i s njemačkom kolegicom, koja izvrsno govori hrvatski, koja je objavila netiskane tekstove hrvatskoga latinista Đura Ferića i s kojom sam »ugovorio« (nagovorio) buduću marulološku djelatnost. Predavanje o Maruliću zabilježeno je u mjesnom dnevniku (*Frankischer Tag*, 165, 144, 26. VI., 1998, str. 10). Na povratku iz Bavorske razveselila me rubrika *Kultura* dnevnika *Vjesnik* od 30. lipnja 1998., jer je ustupila doličan prostor predstavljajući Istvána Lokösa. U razgovoru pod naslovom *Veliko zanimanje za Marulića*, koji je vodio Josip Danolić, gospodin Ištvanic (tako smo ga »po-hrvatili«) tvrdi: »U XVI. i XVII. stoljeću Marulić je bio veliko ime, njegove ideje su prethodile idejama nekih europskih i mađarskih pisaca.« Naš mađarski prijatelj pri kraju je prijevoda Marulićeve *Judite* na svoj materinski jezik, pripravlja također antologiju hrvatskoga pjesništva od Bašćanske ploče do suvremenih auktora. Kako je vidjeti, Marulić stječe sve veće uvažavanje, izričito

u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, Mađarskoj, pišu se o njegovu djelu studije, prisutan je u sveučilišnoj nastavi, prevodi mu se *Judita*, proučava *Davidias* (stigli su mi glasi da se prevodi na engleski), ali se u hrvatskim medijima o tome ne zbori, osim časnih iznimaka. U hrvatskim medijima, »nezavisnim«, »nevladinim«, »zrcalima istine«, »nacionalnim lučonošama«, okićenim ino i tuzemnim nagradama, često se, istina, spominje Marulićevo ime, ali samo kad se hruste na kiparsko rješenje za njegov spomenik u Zagrebu i na sastav žirija. Čuo sam, ne biste vjerovali, dok bijah u Rimu a na drugomu simpozijском zadatku, od jednoga »našijenca«: »Htio si spomenik i sad si ga dobio!«, što sam ja, komparatistički »vudren«, povezo s onom slavnom izrekom iz Molierèova *Georgea Dandina*, koja u dubrovačkoj *Frančezariji*, čini mi se, biva ovakova: »Ma si ga hotio hotio...«

Razveselio me i susret s bivšim učenicom iz sinjske gimnazije na jednoj svečanosti u Zagrebu, s akademskim slikarom Stipom Brčićem, stručnjakom za »dizajn«, koji bi drage volje sudjelovao, sâm i sa svojim studentima, u oblikovanju vizualnog identiteta prigodnih publikacija i popratnica uz proslavu Marulovih jubileja. Što se tiče mene, dapače.

VII. 98.

Početkom srpnja stigla obavijest iz Rima. Prihvaćena moja tema *Marulić e la letteratura croata. Convegno internazionale Marco Marulić, poeta croato e umanista europeo, una proposta per l'Europa del terzo millennio* na Papinskom sveučilištu Gregoriana održat će se od 26. do 29. studenoga. Sudjelovat će u radu 23 priopćitelja, među kojima jedan kardinal, dva nadbiskupa, jedan biskup, dva akademika... Prvoga će dana predsjedati uzoriti kardinal Paul Poupard, predsjednik Papinskoga vijeća za kulturu, koji je vrlo zaslužan što će se na tako uglednom sveučilištu i u tako poticajnom kontekstu raspravljati o Marku Maruliću.

Književna Rijeka, časopis za književnost i prosudbe o književnosti, glavni urednik Andrija Vučemil, br. 3/4, 1998. donosi na uvodnom mjestu razgovor s akademikom Pavlom Pavličićem. U jednom od odgovora stoji: »Vjerujem da je naš glavni problem u tome što mi nemamo vrijednosti oko kojih bismo se svi slagali: sve je kod nas podložno dnevnim i osobnim interesima. Postavimo sebi ovakvo pitanje: kad biste hrvatskim intelektualcima ponudili priliku da pritiskom na nekakav gumb izbrišu iz memorije — hrvatske i svjetske — npr. Marka Marulića, a da zauzvrat dobiju mogućnost da isto tako izbrišu nekoga od svojih konkurenata ili nekoga iz vlasti, koliko bi njih pritisnulo taj botun? Bojim se da je taj broj silno velik, veći i od najcrnijih prognoza.« (str. 2–3) Slažem se s Pavlovom pogodbenom dosjetkom i, nažalost, prognozom. Svibanjsko–lipanjska gungula oko Marulova spomenika u Zagrebu posvjedočuje to pesimističko predviđanje, a upozorilo me da za zamjetan dio hrvatskih umnika i umjetnika ništa nije toliko važno i zaštićeno, a da se ne bi moglo uporabiti za njihov »obračun s njima«, pa ni Marcus Marulus, »poeta croato e umanista

europo», o kojem će na Gregoriani s najvećim štovanjem zboriti uglednici i stručnjaci iz šest europskih država pod krilaticom uzora za Europu trećeg tisućljeća. Nakon osporavanja spomenika u Zagrebu, predskazujem, vidjet ćete, doći će na red pod udar osobne, ideološke i političke netrpeljivosti i sâm predmetnik spomenika, Marko Marulić. Poslužit ću se parafrazom Biblije: »Ide čas i već je došao...«

»Čovjek uči dok je živ«, čuo sam često u svojem djetinjstvu od starijih. Tijekom ovih deset godina marulićevanja naučio sam da u srpnju i kolovozu dežurni marulolog gotovo nema posla. Pa sam za te mjesece predvidio ubilježbu pristigle periodike i knjigâ, koje sada za nastavne stanke imam pogodnost mirnije čitati i prelistavati. Pa počnimo. U *Mogućnostima* (br. 1–3/98. str. 130–131) Franjo Švelec tijekom studije *O poslanicama u hrvatskoj renesansnoj književnosti* dotiče se i Marulića. Drago Šimundža naslovljuje svoj esej *Srednjovjekovno–renesansni i univerzalni Marulić* za čitatelje *Marulića* (br. 2,98., str. 289–294), u kojem razmišlja o Marulićevoj poziciji u kontekstu vremena. No, govorimo li o »ocu hrvatske književnosti« sa stajališta književno–povijesnog, promatramo li njegov opus kao literarnu tvorbu, onda je nužno napraviti periodizacijske distinkcije i parametar. To znači da ga motrimo u europskom okviru, svrstavamo kao i druge auktore iz Italije, Francuske, Španjolske, Portugala, Engleske itd., prema istim načelima. Marulić je u toj perspektivi pisac prijelaza, prijelaza iz XV. u XVI. stoljeće, na razmeđu epohâ. U književnom postupku, poetici i instrumentariju, kad stvara auktorske tekstove, prevladava svjesno srednjovjekovne manire i konvencije prema zahtjevu novoga humanističko–renesansnog vremena usklađujući ih žanrovski, stilski i poezijski prema ukusu i konvencijama tog vremena, bilo da je riječ o djelima na latinskom, bilo da je riječ o onim na hrvatskom jeziku. Istina, u pjesništvu na hrvatskom, rabi stanovite srednjovjekovne uzorke, vrste i opća mjesta, ali ih i preoblikuje humanističkom samosviješću. Ne će biti nuzgrednim, što je na kraju za svoju *Juditu* koristio metaforu »plavca nova«. Jest, Marulić je po poruci i idejama *univerzalni* pisac, klasik, ali ta oznaka ne pripada periodizacijskom nazivlju (književno–povijesnom i komparatističkom sklopu), već drugoj razini razvrstavanja i vrednovanja.

Politički zatvorenik (god. VIII., travanj 1998., br. 73, str. 23–25) uz *Dan hrvatske knjige* donosi moj članak *Marko Marulić Marul*. Članak sam pripremio na zamolbu člana uredništva g. Mate Marčinka. Gospodin Marčinko ljubezno mi je dostavio preslik svoje studije *Marko Marulić i Poljica*, tiskane u listu Poljičkog dekanata *Poljica* (god. X., br. 10, Gata, 1985., str. 12–32). Članak mi je poznat, jer sam ga koristio i u svojoj monografiji *Marko Marulić Marul* (Zagreb, 1989., str. 200). Tada je objavljen pod pseudonimom Tomislav Heres, a nije mi bilo poznato pravo piščevo ime. Pod pseudonimom je ta jedinica ušla i u *Bibliografiju radova o Marku Maruliću* na kraju monografije, što ispraviti treba.

Na drugom kraku Europe, daleko od ubavih poljičkih Gatâ, tj. u Plancoëtu u Francuskoj, tiska se smotra RIMBAUD, koja predstavlja »književnost i

pjesništvo kraja Stoljeća«. U tom časopisu, s tim geslom našla se i moja rasprava, zahvaljujući zauzimanju i trudu jednoga francusko–hrvatskoga bračnoga para. Donosim pune podatke, jer je časopis u nas teško dostupan: Mirko Tomasović, *Marko Marulić et les poètes croates*, RIMBAUD, N. XII–XIV, Littérature et Poésie de Fin de Siècle, Éditeur John Donne, Plancoët, 1998, version française Đurđa Šinko–Depierris, Jean–Louis Depierris, pp. 6–12. Donosim pune podatke i za periodik MOREANA, Bulletin Thomas More, volume 34, decembre 1997, N° 131–132, Angers, gdje se na str. 55, 77, 79–82, 108 spominje Marulić u kronici Germaina Marc’hadoura *A.D. 1997 Remembers Bis*. Preslik članka poslao mi prof. Charles Béné. Poslao mi iz Dubrovnika i gospodar Luko Paljetak

»da i ovi versi stanu
u njegovu Marulianu«

pjesmu Ante Cettinea (*Književnost*, XXIII, Beograd, 1956, 7–8, str. 44–45) *Solsticijeva balada dvojice Marulića: onog pravog i onog Meštrovićeva spomenika*. Pjesma rimatorski dosta duhovita, a dijalog se ponajvećma usredotočio na ljubavne slasti. Pravi Marulić je za Cettinea, »član Kozmijske akademije ljubavi«, pa dočarava »sve Arieline renesansne vrline«. U bilješci nahodimo da je Ariela »ime providurove kćeri, jedne od Marulićevih ljubavnica«. Radila je mašta šjor Cetinka.

Luko, prema tvom dopisu:
versi su u Ljetopisu,
a Marka je, gle, zavela
izmišljena Ariela.

VIII. 98.

Internacionalizaciji Marka Marulića pridonosi i jedna dama iz Poljske, sveučilišna profesorica na Varšavskom sveučilištu, kroatistica bogata opusa, Joanna Rapacka. Odavno poznam Joannu i vrlo cijenim njezin rad, pa sam oduševljen što joj je Književni krug u Znanstvenoj biblioteci objavio knjigu *Zaljubljeni u vilu*, studije o hrvatskoj književnosti i kulturi s pogovorom Dunje Fališevac (Split, 1998.). U knjizi će marulolog naći štiva za sebe (*Fragmenti o Maruliću*, str. 23–43). U prvomu je riječ o Marulićevoj pjesmi *Poklad i Korizma* sa stajališta srednjovjekovne vrste (bataille), groteske i višeslojnosti; u drugomu o određenju pojma *začinjavci* iz posvete *Judite*, a u posljednjemu o »svetom mjestu« hrvatske književnosti o Nečujmu (Vallis Surda), gdje je Marulić potražio utočište i odmorište, a taj odlazak profesorica Rapacka, na temelju čitanja Marulićeve poslanice Božićeviću prisposobljuje s Petrarkinim boravcima i prizivima doline Vaucluse (Vallis Clausa). Sva tri rada držim kritički i

spoznajno relevantnim. U pogledu razlučbe što zapravo znači naziv *začinjavci*, o kojem se dosta zborilo i sporilo, slažem se s interpretacijom da Marulić podrazumijeva *začinjavce* kao postojeće domaće pjesnike, ali ne samo u retoričkoj dimenziji već i u versifikatorskoj stečevini dvanaesterca s dvojakom rimom. Bliska mi je i zamisao da je Marulićeva epizoda na Šolti podudarna s Petrarkinim kultom samotnih boravišta. U izvrsnom eseju *Uloga regionalizma u hrvatskoj književnosti* nailazim na nekoliko zapažaja o Marulićevom obzoru. On nije omeđen jadranskim priobaljem. »Za Marka Marulića granice tog prostora koji se određuje kao hrvatski označavaju granice srednjovjekovnih hrvatskih političkih tradicija, kao i srednjovjekovnih kulturnih tradicija s njihovom neobično važnom glagoljaškom komponentom.« (str. 196) Zato je, po njezinu sudu, Marulić »kako genijalni kodifikator, tako i postumni sin stanovite vizije općehrvatske kulture...« (str. 197) Valja podsjetiti da te refleksije proistječu iz vizija prof. Rapacke hrvatske književnosti od srednjovjekovlja do baroka, što je područje njezinih dragocjenih kroatističkih istraživanja. Baveći se *Zapisom popa Martinca u kontekstu tadašnje hrvatske književnosti* (Radovi, Razdio filoloških znanosti, 24–25, Filozofski fakultet u Zadru, 1997., str. 143–150) Nikica Kolumbić podsjeća na osmeračku pjesmu iz Tkonskoga glagoljaškog zbornika *Molitva protiv Turaka* i njezine »frazološke podudarnosti« s Marulićevom *Molitvom suprotiva Turkom*, te na sličnosti Marulićevih slika grozote s opisima popa Martinca. Taj Kolumbićev rad u svakom je slučaju prinos tumačenju Marulićeva hrvatskoga opusa u kontekstu nacionalne tradicije, koju je odliku izdvojila i poljska kroatistica. Marulićevu iznimnost u hrvatskom humanističkom latinitetu verificira Vladimir Vratović kao prireditelj trojezične antologije (latinski tekst uz hrvatski i engleski prijevod) *Musae croaticae latini sermones* (The Bridge, Zagreb, 1998.) s razmjerno brojnim ulomcima iz *Davidijade* (str. 52–53).

Kad sam sam dobio u ruke knjigu *Splitski plemići, prezime i etnos* Marija — Nepe Kuzmanića u izdanju Književnoga kruga (Split, 1998.), obradovao sam se izdanju. Nepina istraživanja splitskih rodoslovlja s »guštom« sam čitao u *Slobodnoj*, osvrnuo se u Ljetopisu (VIII. 93.), dakako na podatke za obitelj Marulića. Markov otac Nikola, bilježim, oženio se Dobricom Alberti, kojoj je bilo tek 17 godina. Obje obitelji, Marulići i Alberti, od davnine davahu sudske dužnosnike u Splitu. Pir je bio 1449., a Marko prvorodeno dijete. Plemićki kontinuitet Marulića, doznajemo iz edicije, *Grbovi i rodoslovlja iz Povijesnog arhiva u Zadru* (autori kataloga dr. Miroslav Granić i prof. Denis Martinović, Split, 1997., str. 20) prestaje početkom XVIII. stoljeća, a pučka se grana nastavlja s Markom Marulićem, koji je bio »nezakonito« dijete Ivana Marulića i Jakice Orsillo; traje do Josipa Marolia (umro 1934.). U Nepinoj pak monografiji posljednji je zabilježeni Marulić isto tako Marko (–1563.), a auktor nagovještuje nastavak obradbe u dojučeršnjoj knjizi. Kako slijedi, brojni su Marulići tijekom stoljeća nosili ime Marko, što je možda pripomoglo da se onaj kobni noćni bludni grijeh iz višestoljetne »crne kronike« Splita pripíše najslavnijemu od njih, makar u tom pogledu nedužnom.

Unoseći u ovaj Ljetopis, već cijelo jedno desetljeće, mnoge podatke i činjenice, prije malo poznate ili nepoznate, nove događaje, izdanja, otkrića, tumačenja i spoznaje, često sam pomišljao na zastarjelost moje monografije *Marko Marulić Marul* (1989.) Nade se da će ona potaknuti kakvu novu obistinile nisu. Potreba takve monografije nametala se to više što se približuju svečane godine Marulićevih obljetnica (1450.–2.000., 1501.–2001.). Ne videći nago-vještaja da će takvu knjigu napisati netko drugi, osjećao sam obvezu da ja obavim posao. Predložio sam gospođi Jadranki Brnčić, voditeljici zavoda za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu (ZAZNOK je bio nakladnik prve verzije monografije) i Srećku Lipovčanu, glavnom i odgovornom naklade *Erasmus* iz Zagreba da »viribus unitis« objave novu njezinu verziju, za što su oni iskazali pripravnost istog časa. Dakle, pripravljam se i ja za rečenu zadaću. To ne će biti drugo izdanje monografije o Maruliću, nego u znatnoj mjeri novo djelo s nadopunama u faktografiji, unosom novih podataka i kritičkih spoznaja, s proširbom obavijesti o novootkrivenim tekstovima i znatnim također metodološkim promjenama. U prvoj verziji nahodi se mnoštvo citata iz onda teško dostupnih tekstova, osobito ulomci prevedeni s latinskoga, za što više nema potrebe. U međuvremenu Sabrana djela Marka Marulića broje 14 svezaka, zaslugom Branimira Glavičića na hrvatski je pretočena glavnina Marulićeva latinskoga opusa, godišnjak *Colloquia Maruliana* (I–VII) tiskao je vrlo vrijednu i uporabivu građu na preko 1.200 stranica, te monografiji zbog toga nije nužno obavljati zadaću središnje (i jedine) baze podataka ni bibliografskog pomagala. Nastojat ću je ustrojiti na klasičan monografski način: čvrste obavijesti, provjerene činjenice, sažete interpretacije i ocjene. Za uporabu školarcima i sveučilištarcima, nastavnici i ljubiteljima hrvatske književnosti. Za stručnjake i marulologe: opširne bilješke i bibliografske natuknice. »Homo proponit, Deus disponit« (T. Kempenski).

Kolovoz je podnošljiv u Zagrebu, kad ne bi trebalo ustrajno raditi. Nema stiske, nema vreve, u munjovozu se ćutite bolje nego u taksiju. Valja samo izbjegavati moguće točke susretaja s kolegama i poznanicima, jer će vam svi postaviti isto pitanje, na koje morate davati neuvjerljive, za njih, odgovore, tj. kako to da ste u Zagrebu, a ne na moru. Vi ćete pokušati biti duhovitim: »Nemam kunâ — idem do Jaruna!«, »Sada mi se radi i kupa u kadi«, »Meni se ne kupa zbog ozonskih rupa«, itd. Kad ne bi trebalo ustrajno raditi, moglo bi se u Zagrebu ugodno ljetovati i u kolovozu, a u Marulov zavičaj svrnuti za kasnorujanskih i ranolistopadskih dana, kad nema žege, invazije na more, kad se u vinogradima zoblju zlatne čehulje grožđa, a čeljad je manje napeta. Može se, što je ipak najvažnije, nesmetano raditi, usmjeriti dnevno vrijeme prema željenom rasporedu i napokon usustaviti jednogodišnje marulićevanje, završno oblikovati *Marulićev ljetopis* i reći: »Bilo je dosta!«

Taj se scenario obnovio i ovog kolovoza, čini mi se uz nešto jači napon i napor, valjda zbog zamora materijala kroz deset godina marulićevanja. Potrebna je sve izrazitija energija da se građa drži na okupu, čita, procjenjuje i bilježi, stilske mi se varijacije čine napregnute i istrošene, akribija zamorna. I moj stroj

za pisanje OLYMPIA (podvrsta *Monica*) nekako škljoca, slova mu ostaju na pola puta, pa ih treba opetovano mlatnuti, vrpca se istanjila. Ne tužim se na stroj već mu dajem najveću promičbenu pohvalu: ispisao je, po »grubom« računu, preko 500 stranica *Marulićeva ljetopisa*, još dvakrat toliko stranica o Marulu općenito, a možda i više. Više ili manje stoički podnosio je marulološku opsadu, zaslužio je oslobođanje od toga tega i odmjenu uz pohvalnu popratnicu:

*Moje su »Monike« slova se razsula,
Hvale joj ter dike, u službi MARVLA:
Plavce mē jur vrime, mnim, da sidro baci;
Timun jon i brime rado pušćam Braci.*

Prilog 1
MONOGRAFIJA MLADENA PARLOVA O MARKU MARULIĆU

Don Mladen Parlov, svećenik Splitsko–makarske nadbiskupije, sadašnji župnik u selu Dugopolju, nedavno je obranio doktorsku disertaciju pri Zavodu za duhovnost Bogoslovnog fakulteta Papinskog sveučilišta Gregoriana. Radnja je napisana talijanskim jezikom, a bavi se *Otajstvom Kristovim — uzorom kršćanskoga života prema Marku Maruliću* (»Il mistero di Cristo — modello di vita cristiana secondo Marco Marulić«) s teološkog kristološkog stajališta. Prvi od njezinih triju dijelova objavila je u svojem poznatom nizu Gregoriana (Romae, 1997.), što je, spomenimo uzgredice, drugi, isto tako djelomični, objavak istog nakladnika disertacije o Marku Maruliću, izrađene na tom slavnomu papinskom sveučilištu. Već 1946. Srećko (Feliks) Diomartić, naime, za svoju tezu izabrao asketičku dimenziju u Marka Marulića, a Gregoriana je izvadak iz te teze (na latinskom) također tiskala.

Don Mladen je svećenik mlađeg naraštaja. Usavršujući se na studiju duhovnosti u Rimu, on je izabrao za područje svoje znanstvene osposobljenosti bogato i plodno djelo Marka Marulića, u kojem se nahodi toliko bogoslovnih i srodnih tema, nažalost, oskudno obrađenih u dosadašnjoj literaturi. Jedna mu je od motivacija, kako sâm navodi, bila upravo ta nedostatna proučenost Marulića kao kršćanskoga pisca i učitelja, te njegova neprimjerena čuvenost u današnjoj Europi. »Marulić je izvorište hrvatske književnosti. Ne samo to. On je i izvorište hrvatske duhovnosti i svjedočanstvo pripadnosti hrvatskog naroda kulturi i duhovnoj tradiciji zapadne Europe.« (str. 164–165) Svoje istraživanje stoga je usmjerio prema kristološkim elementima u Marulićevim tekstovima i njihovoj poticajnoj ulozi za kršćanski i spiritualni način života, dajući na taj način pobudu našim magistrandima i doktorandima na crkvenim učilištima da se pozabave i drugim, mnogobrojnim, aspektima iz nabožnih, edukativnih, etičkih djela hrvatskog auktora, kojega su europski čitatelji i nakladnici diljem XVI. i XVII.

stoljeća iznimno cijenili. Uvažavali su ga i pisci vjerskih spisa, glasoviti teolozi, sveci, pa je naravno očekivati uspostavu takvog odnosa i u njegovoj domovini.

Iako nije objavljena u cijelosti, disertacija Mladena Parlova dobro će poslužiti promicanju Marulićeve uloge u kontekstu europskoga kršćanskog humanizma. Dapače, ona inozemnim čitateljima pogoduje za tu svrhu, jer zapravo predstavlja klasičnu monografiju na jednomu svjetskom jeziku o Marulićevu djelu i životu. Po tradicionalnoj shemi ovakvih ispitnih radnji prvi je dio uvodno predstavljanje ličnosti autora u obradbi. No, don Mladen je to učinio tako temeljito, uredno i pomno, da uvodno poglavlje može funkcionirati i kao samostalna cjelina. Riječ je, dakle, o sintetičkom razmjerno iscrpnom (na 200 stranica), prikazu Marulićeve svekolika opusa s uobičajenim životopisnim podatcima i opisom sredine, u kojoj je pisac pribivao i djelovao. Mora se ustvrditi da je don Mladen, gledajući s marulološke razine, to obavio besprijekorno, i metodološki i stručno. Služio se svom bitnom literaturom starijom i novijom, provjeravao izvore, kritički se odnosio prema nekim dosadašnjim predodžbama. Na toj podlozi oblikovao je sliku Splita na razmeđu XV. i XVI. stoljeća, u Marulićevo doba, s naznakama društvenoga i političkog stanja, religioznoga i kulturnog ozračja, dao biografski portret pisca, objasnio proturječnosti u tumačenjima njegova života; predstavio s glavnim značajkama Marulićevo dvojezično književno djelo, prevoditeljska postignuća, naznačio njegove izvore (izvanredno poznavanje Biblije, teologije i patristike). Istina, kako je uvodno poglavlje po logici stvari usmjereno prema naslovnoj tezi, literarno viđenje Marulićevih tekstova nešto je suzdržanije, zadovoljuje se leksikonskim diskursom. No, i na toj je crti pouzdano, prilagođeno monografskom okviru. U prosudbi korijenâ Marulićevih religioznih i duhovnih nadahnuća don Mladen, držim s pravom, ističe i učinak, udjel pokreta *devotio moderna*. To pak znači da Marulić nije toliko potaknut teološkim očitovanjima, spekulativnim, metafizičkim, koliko uživljavanjem u kršćanstvo u svagdašnjoj egzistenciji, stjecanjem kreposnosti, spasenjem duše, anatemiziranjem poroka i grijeha vremena u perspektivi ljudskog očišćenja i blagostanja duše.

Stručnjaci za Marulića zamijetiti će također da im je Mladen Parlov i u ovoj dionici disertacije pružio nekoliko novih spoznaja, što se osobito očituje u odjeljku gdje se govori o utjecaju pisca *Institucije* i *Evangelistara* na auktore sličnih djela. U posljednjih desetak godina znatno je uznapredovalo proučavanje Marulove recepcije u Europi, pronađene su njezine mnogobrojne nepoznate potvrde. Prilog tome nudi nam i don Mladen u ovoj knjizi. Lorenzo Brancati (1612.–1693.), kardinal, stručnjak za Dunsu Scota, u raspravi se pozivlje na Marulićevu *Instituciju* kao na teološko vrelo. Lorenzo Scupoli (1530.–1610.) u glasovitom spiritualnom djelu *Duhovna borba* (Mletci, 1610.) crpe poticaje iz *Evangelistara*. Sv. Franjo Saleški postupa u jednomu od svojih glasovitih govora slično Brancutiu; napokon je identificirano mjesto u knjizi Wilhelma Wysengreina *Katalog svjedoka istine* (Dilingen, 1565.), gdje je na uznositom latinskom rečeno o Maruliću da je »Marko Marulić Splitsanin«, među ostalim »najžešći

branitelj vjere, prvak filozofâ svojeg doba, pjesnik znamenit i darovit, po znanju Svetog pisma bez premca«. Precizirano je također, gdje je i kada sv. Petar Kanizij preporučio *Instituciju* i *Evangelistar*. Takvih novih podataka naći ćemo još širom monografije, koji još više učvršćuju izvanrednu poziciju Marulićevih pobožnih spisa u krugu europske duhovne literature, gdje su postali, nema dvojbe, elitno i mjerodavno štivo.

Prilog 2

Štovani g. Tomasoviću,

U ime centra *Marulianum* srdačno Vam zahvaljujem na vrijednim izdanjima koja ste iz svoje privatne zbirke poklonili našoj knjižnici. Vaš nam je poklon utoliko dragocjeniji što su pretežito posrijedi izdanja do kojih je vrlo teško ili posve nemoguće doći, pa imaju vrijednost rariteta, čak unikata. Na svim svescima označili smo ime darovatelja, kao što uvijek činimo u takvim prigodama.

Evo popisa primljenih naslova:

1. Ivšićev zbornik, Zagreb 1963.
2. Zbornik radova Filozofskog fakulteta, Zagreb 1951.
3. Z. Kulundžić: Ta rič hrvatska, Zagreb 1979.
4. Homo imago et amicus Dei, Romae 1991.
5. Ch. Béné: Sudbina jedne pjesme (u divot–uvezu), Zagreb–Split 1994.
6. Letopis Matice srpske, 12/1988.
7. I. Sekulić: Mir i nemir, Beograd 1957.
8. Rukopis monografije M. Tomasovića Marko Marulić Marul.

Napose zahvaljujem što ste nam u ime g. Ive Klarića, kojem ću također poslati zahvalu, uručili njegov vrijedni poklon:

L. De Granada: Memorial de la vida cristiana II, Madrid 1995.

Prigoda je zabilježiti da je *Marulianum* od Vas već prije primio na poklon i Marulovu Poslanicu papi Hadrijanu VI (faksimilno izdanje u raskošnu uvezu), faksimilno izdanje sažeti prikaz muževa Starog zavjeta te izdanje Judite iz 1901.

S izrazima osobita štovanja.

Bratislav Lučin
voditelj centra *Marulianum*

Split, 7. listopada 1997.

Prilog 3.

Štovani g. Škariću,

Želimo Vas izvijestiti da nam je 9. veljače prof. dr. Mirko Tomasović uputio pismo iz kojega Vašoj pozornosti podastiremo sljedeći ulomak:

»Nevoljko Vas obavješćujem da više nisam u stanju svoju zbirku *Maruliana* čuvati i dopunjati. U listopadu 1990. obećao sam je darovati, tj. ustupiti budućem Centru za proučavanje Marulića u Splitu. Ona je kroz ove godine toliko narasla, da je moje stambene prostorije ne mogu više izdržati i da je smetnja drugim mojim područjima znanstvene djelatnosti. Kako Vam je dobro poznato, darovatelj je apelirao bezbroj puta na daroprimatelja. Razmak od 1990. do 1998. bez rezultata u tom pogledu te apele čini samoponižavajućim. Darovatelj ne će više ni usmeno ni pismeno apelirati, već će zbirku *Maruliana* do kraja godine, tj. do 31. prosinca 1998. držati na adresi Cvijete Zuzorić 5, 10000 Zagreb. U međuvremenu će se pobrinuti za njezino preseljenje na drugu destinaciju.«

Zacijelo ćete se suglasiti s našim mišljenjem kako je nedopustivo da Split izgubi dragocjenu zbirku s dokumentacijom o najpoznatijem Splićaninu svih vremena. Njezin ostanak u Zagrebu ne bi doduše nimalo naškodilo reputaciji oca hrvatske književnosti, ali bi — dopustite da ustvrdimo — takav ishod vrijedio kao dokaz krajnje nebrige javnih djelatnika grada Splita. I to upravo uoči najkrupnijih godišnjica što ih je hrvatska književnost ikada slavila — 550. godišnjice Marulićeva rođenja (godine 2000) i 500. obljetnice nastanka *Judite* (2001)! Uvjereni smo da takav ishod nikome ne bi bio po volji.

Molimo Vas da sadržaj ovoga pisma priopćite svim članovima Poglavarstva grada Splita, koje bi u najkraćem roku trebalo pronaći odgovarajući smještaj za centar *Marulianum*, a time i za jedinstvenu darovnicu dr. Mirka Tomasovića.

Jedan primjerak ovog pisma upućujemo i pročelniku odsjeka za kulturu, g. Petru Kroli.

Primite izraze našega osobitog štovanja.

Split, 18. veljače 1998.

Prof. dr. Nenad Cambi,
predsjednik Književnog kruga Split

Bratislav Lučin,
voditelj centra *Marulianum*

Prilog 4.
Charles Béné: ÉTUDES MARULIENNES
(recenzija)

Auktor

Dr. Charles Béné, »professeur émérite« Sveučilišta u Grenobleu, poznati je francuski stručnjak za književnost XVI. stoljeća. Ugledni je proučavatelj poglavito Rabelaisa, Montaignea te Erasma Roterdamskog (član uredništva kritičkog izdanja djela toga slavnog humanista). Od 1989. predmet njegova znanstvenoga rada biva i opus Marka Marulića, kojemu pristupa s komparatističkoga, književno–povijesnoga i teološkog stajališta. O ocu hrvatske književnosti prof. Béné napisao je preko 25 studija, objavljenih u periodicima i zbornicima diljem Europe (u Francuskoj, Italiji, Belgiji, Njemačkoj, Engleskoj, Švicarskoj, te Sjedinjenim Američkim Državama). Redoviti je sudionik Okruglog stola o Marku Maruliću, koji se upriličuje svakog travnja u Splitu. Njegove marulološke priloge tiskaju i hrvatski periodici (*Colloquia Maruliana*, *Dani Hvarskog kazališta*). Dobio je i prvu nagradu poduzeća INA za promicanje hrvatske kulture u inozemstvu. Odan je hrvatskoj humanističkoj književnosti (pisao je i o Marinu Držiću i Matiji Vlačiću), što se pokazalo i za Domovinskog rata, kad je francusku javnost upozoravao na hrvatske patnje. Održavao je mnogobrojna predavanja o Maruliću u francuskim stručnim krugovima.

Rukopis

Za ovu ediciju pripremio je izbor iz svojih maruloloških studija (*Études Maruliennes*), podijeljenih u četiri odjeljka. Sedamnaest tih radova na preko 270 stranica obrađuju: širenje Marulićeva najčuvenijega latinskog spisa *De institutione bene beateque vivendi*, recepciju *Evangelistara* u Europi (Henrik VIII., Thomas More), prijevode Marulićevih tekstova u Francuskoj, poziciju našeg pisca u europskom humanizmu (Marguerite de Navarre, Luis de Granada, Girolamo Vida). Posebno se bavi podudarnostima između Marka Marulića i Erazma Roterdamskoga.

I iz ovih navoda vidljivo je da je prof. Béné svojom akribijom, erudicijom i znanstvenim ugledom proširio Marulićev recepcijski obzor, uvrstivši ga među prve ličnosti europske literature XVI. stoljeća. Znakovito je također da se kao nakladnik ovoga rukopisa pojavljuje *Erasmus naklada* iz Zagreba, koja objavljujući knjigu na izvornom jeziku pisca, na francuskom, pruža mogućnost daljnjeg proširivanja tog obzora hrvatskog humanista. I za one koji se bave Marulićevim djelima knjiga prof. Bénéa bit će uzbudljivo štivo, jer donosi egzaktne pokazatelje kako Marulić funkcionira u okviru europskoga kršćanskog humanizma (Erazmo, T. More), otkriva utjecajnost njegovih knjiga u zapadnoj duhovnosti, kako kod katoličkih tako i protestantskih pisaca, dokumentira ulogu Marulićevih tekstova u anglikansko–katoličkim trvenjima, bilježi do sada nepoznata izdanja tih tekstova u Engleskoj, Flamaniji, Francuskoj, Češkoj. Važnost istraživanja prof. Bénéa je višestruka, a može se reći da je upravo on znatno promijenio sliku Marulićeve nazočnosti u Europi, otkrivši nepoznate

njegove prijevode na engleski, veze s engleskim katolicima i nakladnicima, podudarnosti s pokretom »devotio moderna« i neviđenu recepciju Marulićeve latinske pjesme *Carmen de doctrina*, o čemu je napisao knjigu *Sudbina jedne pjesme* (trojezično izdanje, Split–Zagreb, 1994.).

Ocjena i preporuka

Pokraj navedenih odlika rečenog rukopisa sa stajališta marulologije, valja istaknuti da su studije prof. Bénéa metodološki i interpretacijski na visokom znanstvenom stupnju, dokumentirane i argumentirane. Dakle, riječ je o znanstvenom djelu, monografiji o Marulićevoj sudbini u europskoj književnosti i duhovnosti s nizom novih otkrića i spoznaja. Stoga sam slobodan predložiti i preporučiti svaku potporu tiskanju ovog rukopisa, kojim će *Erasmus naklada* na najbolji način označiti obilježavanje Marulićeva europejstva u osvit proslava njegova jubileja 2000. i 2001. godine.

Podatci o recenzentu

Mirko Tomasović redoviti je sveučilišni profesor, šef Katedre za komparativnu povijest hrvatske književnosti na Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. O Maruliću je objavio tri knjige na hrvatskom, te jednu na talijanskom i francuskom. Član je uredništva Sabranih djela Marka Marulića, koja izdaje Književni krug u Splitu, suurednik godišnjaka *Colloquia Maruliana*.

Zagreb, na Svijećnicu 1998.

MARČO MARVULIČI:

Pisanca gospodi harvačkoj

na dvadeset dva dni miseca aprila 1998

Jidni, sebejubni, // pirlitni Harvati,
 Meju se pogubni, // pustite me ~~stati~~ stati;
 Ti spasi artiste // od taščine vraga,
 Sarca, dobri Kriste, // ponizna i blaga;
 Svemogi moj Bože, // moljen'ja uslišaj,
 Zač se svagda glože, // gnjiv im harli stišaj;
 Ne čtu libre moje, // Djela mi ne znaju,
 Pa u tance svoje // nek me ne hvataju;
 Daj da im se skruše // hir, holost, gungula,
 Od njih, sveti Duše, // štiti svog MARVLA!

PISANCA GOSPODI HARVACKOJ

na dvadeset dva dni miseca aprila 1998.

Jidni, sebejubni, pirlitni Harvati,
 Meju se pogubni, pustite me stati;

Ti spasi artiste od taščine vraga,
 Sarca, dobri Kriste, ponizna i blaga;

Svemogi moj Bože, moljen'ja uslišaj,
 Zač se svagda glože, gnjiv im harli stišaj;

Ne čtu libre moje, Djela mi ne znaju,
 Pa u tance svoje nek me ne hvataju;

Daj da im se skruše hir, holost, gungula,
 Od njih, sveti Duše, štiti svog MARVLA!

(transkribirao i transliterirao: M.T.)

Mirko Tomasović

MARULIĆ'S ANNALS X
(September 1997 – August 1998)

As in the preceding nine sequences, the author records and comments on the fresh evidence relating to the story of Marulić's work in Croatia and abroad. Special attention is paid to the books and articles in journals and newspapers that discuss Marulić and his work. Also, the author follows the activity of home and foreign students of Marulić, with whom he keeps lively correspondence.